

Kati Martikainen & Pia Partanen

”TUUN NYT TÄNNE AVAUTUMAA”

Nuorten kiusaamiskokemuksia Mannerhei-
min Lastensuojeluliiton Nuortennetin kiu-
saaminen-keskusteluryhmässä

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 24.11.2010
Tekijä(t) Kati Martikainen & Pia Partanen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö Erityistuen tarpeessa olevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukeminen.
Nimeke ”TUUN NYT TÄNNE AVAUTUMAA” Nuorten kiusaamiskokemuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmässä.		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa nuorten omakohtaisista kiusaamiskokemuksista. Opinnäytetyö nostaa nuorten oman ääneen kuuluviin ja kertoo Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoitusten kautta: mitkä kiusaamiseen liittyvät asiat puhuttavat nuoria ja millaisia kiusaamisen ilmenemismuodot ovat tänä päivänä.</p> <p>Opinnäytetyössä perehdytään teoreettisen tiedon kautta nuorten internetin käyttöön, sosiaaliseen mediaan ja kiusaamiseen nuorille merkityksellisestä näkökulmasta. Nuorten kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoituksia tarkastellaan laadullisen aineiston analyysin keinoin, nostaten esille miltä kiusaaminen nuorten silmin tänä päivänä näyttää.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten mukaan kiusaaminen ilmiönä ei sinänsä ole muuttunut, mutta se on saanut rinnalleen uusia ilmenemismuotoja. Kiusaaminen on yhä vahvasti sidoksissa koulumaailmaan, ulottuen tätä kautta myös osaksi nuorten vapaa-aikaa. Eniten nuoria puhuttavat sanallisen kiusaamisen kokemukset. Pääsääntöisesti nuoret kuitenkin vaikenevat kiusaamisen kokemuksista ja kiusaaminen-keskusteluryhmä koetaan usein ainoana tilana, jossa kiusaamisesta uskalletaan turvallisesti avautua.</p> <p>Nuorten omakohtaisilla kokemuksilla on suuri merkitys kiusaamisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen ja ennaltaehkäisyyn kannalta. Tämä opinnäytetyö tarjoaa tietoa sekä ajankohtaisen näkökulman kiusaamisesta kaikille nuorten parissa työskenteleville ja aiheesta kiinnostuneille.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Kiusaaminen, nuoret, nuoruus, sosiaalinen media, keskusteluryhmä, internet		
Sivumäärä 67s.	Kieli Suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn201084141
Huomautus (huomautukset liitteistä) 		
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara-Pitkänen		Opinnäytetyön toimeksiantaja Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Etelä-Savon piiri.

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 24.11.2010
Author(s) Kati Martikainen & Pia Partanen		Degree programme and option Civic Activities and Youth Work
Name of the bachelor's thesis "TUUN NYT TÄNNE AVAUTUMAA" Youth bullying experiences on Mannerheim League for Child Welfare's Youth Network for bullying-internet forum.		
Abstract <p>This thesis's aim is to produce current knowledge of youth's personal bullying experiences. The thesis provides a voice for current bullying experiences among youth and how bullying is viewed amongst youth. These experiences are told through Mannerheim League for Child Welfare's Youth Network for bullying-internet forum.</p> <p>This thesis's theoretical knowledge explores youth internet use, social media and bullying from a perspective that is meaningful to youth. Youth internet bullying forums posts are observed qualitatively and they bring to light how youth of today see bullying.</p> <p>The results of this thesis show that bullying has not changed, but new ways of bullying have developed. Bullying is still strongly linked to the world of education and it has extended in to youth's free time. Mostly youth write about verbal bullying. Typically youth stay silent about bullying experiences and internet-bullying forums are usually seen as a space, where youth can safely share their experiences.</p> <p>Youth's own experiences have a great impact on revealing the whole picture about bullying and its prevention. This thesis offers knowledge and a timely perspective about bullying to people who work with youth and are interested in the subject.</p>		
Subject headings, (keywords) Bullying, youth, young people, social media, internet forum, internet		
Pages 67pgs.	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn201084141
Remarks, notes on appendices 		
Tutor Hanne Salovaara-Pitkänen		Bachelor's thesis assigned by Mannerheim League for Child Welfare, South-Savo district

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 LIUKUVA NUORUUS	2
2.1 Nuoruuden moninaiset kasvot.....	2
2.2 Nuoruus mediamyllerryksessä	3
2.3 Millenniaali – sukupolvi	4
3 NUORET TIETO- JA VIESTINTÄVIRRASSA.....	4
3.1 Nuoret näppäimistön äärellä	4
3.2 Nuoret internetin ihmemaassa.....	5
4 YHTEISÖLLISYYDEN PALUU	6
4.1 Yhteisöllisyyttä ilmentävä sosiaalinen media	7
4.2 Verkkoyhteisöllisyys.....	7
5 VUOROVAIKUTUSTA INTERNETISSÄ.....	8
5.1 Internetin keskusteluryhmät	9
5.2 Jutellaan ja tuetaan	9
5.3 Nuortennetti.....	10
6 KIUSAAMINEN KOKO YHTEISÖN ONGELMA	11
6.1 Tarkoituksena satuttaa.....	12
6.2 Merkitsevät katseet ja sanalliset solvaukset iskuina vyön alle.....	12
7 RYHMÄSTÄ ROOLEIHIN.....	14
7.1 Kiusaaminen ryhmäilmiönä	14
7.2 Jokaisella on oma roolinsa	15
8 KIUSATUN ROOLI	16
8.1 Ilman ystävää on vaikeaa kestää erilaisuutta	17
8.2 Kerro, kerro kuvastin enhän ole erilainen	17
8.3 Läski ja etnisyys leimaavimpina ominaisuuksina	18
9 KIUSAAJAN ROOLI	19
9.1 Kiusaajakaan ei jää ilman leimaa.....	19
9.2 Kovia poikia ja kieroja tyttöjä.....	20
10 KIUSAAMINEN MUUTOKSEN TUULISSA	22
10.1 Koulukiusaaminen valtaamassa vapaa-aikaa	22

10.2 Häirintä ja ärsyttäminen, sukupuolisen vallan välineinä.....	23
10.3 Paperilappusista sähköiseen saippaukseen.....	24
11 VAIENNETTU YKSIÖ KIUUSAAMISEN KIERTEESSÄ.....	24
11.1 Ulkoisista haavoista, sisäiseen kipuun	24
11.2 Yksin rikkinäisen ryhmän keskellä	25
11.3 Ohitse käveleminen on hiljaista hyväksyntää	26
12 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA MENETELMÄ	27
12.1 Tutkimustehtävä ja kohderyhmä	27
12.2 Laadullisen aineiston analyysi tutkimusmenetelmänä	27
12.3 Opinnäytetyön luotettavuus	30
13 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	31
13.1 Otollisinta aikaa kirjoittaa	31
13.2 Apua ja tukea avautumalla	33
13.3 Sanallinen kiusaaminen puhuttaa	35
13.4 Sanallinen kärjistyy fyysiseksi	37
13. 5 Vaikeasti havaittava hiljainen kiusaaminen	39
13.6 Sähköinen saippaus tavoittaa missä vain	41
13.7 Sukupuolinen häirintä osa koulukiusaamista	43
13.8 Kiusaamista koetaan koulumaailmassa.....	45
13.9 Koulukiusaaminen ulottuu vapaa-ajalle	47
13.10 Kiusaaminen kohdentuu ulkonäköön.....	48
13.11 Rastinen kiusaaminen erityisen loukkaavaa.....	50
13.12 Kiusaamisen kokemuksista vaietaan.....	52
13.13 Kerrottaessa kohteena koulun henkilökunta	54
13.14 Kertomisella ei yleensä vaikutusta.....	55
13.15 Kiusaamisen kauaskantoiset seuraukset.....	56
14 POHDINTA	57
LÄHTEET	62

1 JOHDANTO

Kiusaaminen on kautta aikojen herättänyt tutkijoissa mielenkiintoa ja sitä käsitteleviä tutkimuksia sekä teoreettisia lähteitä on olemassa useita. Yhteiskunnan kehityksen myötä on kuitenkin syytä tarkastella aihetta ajankohtaisesta ja nuorille merkityksellisestä näkökulmasta. Nuoret viettävät suuren osan vapaa-ajastaan internetissä ja sosiaalisen median parissa. Tämän vuoksi kokemuksista ja ajatuksista avaudutaan yhä useammin sosiaalisen median yhteisöllisyyttä ilmentävissä keskusteluryhmissä.

Opinnäytetyön lähtökohtana oli kiinnostunut nuorten internet-kirjoituksia kohtaan. Opinnäytetyön tilaaja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Etelä-Savon piiri ehdotti Nuortennettiä opinnäytetyön kohteeksi. Nuortennetin maailman auettua tekijöille avautui mahdollisuus perehtyä kiusaaminen-keskusteluryhmään ja sen sisältöön.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan nuorten omakohtaisia kokemuksia kiusaamisesta, teoreettisen tiedon ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoituksien kautta. Tavoitteena on vastata kysymyksiin mitkä kiusaamiseen liittyvät asiat puhuttavat nuoria kirjoittajia sekä mitkä kiusaamisen ilmenemismuodot nousevat kirjoituksista esille?

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa kertoo nuoruudesta tieto- ja viestintävirrassa sekä nuorten internetin käytöstä. Tätä kokonaisuutta voidaan myös kutsua sosiaalisen median osaksi. Toinen osa koostuu kiusaamisesta ja siihen liittyvästä problematiikasta. Teoreettisen viitekehukseen jälkeen perehdytään opinnäytetyön empiiriseen osioon, sen toteutukseen ja käytettyihin menetelmiin sekä itse opinnäytetyön tuloksiin. Lopuksi pohdinnassa syvennytään tarkastelemaan opinnäytetyötä ja siitä saatuja tuloksia uudella tasolla, nostaen esiin aiheesta syntyneitä pohdintoja ja tulkintoja.

2 LIUKUVA NUORUUS

Tämän päivän yhteiskunnassa elämiseen tarvitaan monenlaisia valmiuksia. Kansalaisilta vaaditaan tietoteknistä osaamista, sosiaalisia taitoja ja kykyä käsitellä informaatiota kriittisesti sekä valikoivasti. Yhteiskunnan asettamien vaatimusten myötä nuori kohtaa uudenlaiset haasteet aikuisuuden kynnyksellä. Ellei nuori pysty vastaamaan asetettuihin haasteisiin, voi tämä johtaa syrjäytymisvaaran. Nuoruuden määritelmä on yhteydessä valitsevaan aikakauteen, yhteiskuntaan ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Määritelmään vaikuttaa tulkitsijan näkökulma. (Brunila 2003, 52; Nummenmaa & Virtanen 2002, 121.)

2.1 Nuoruuden moninaiset kasvot

Postmodernin yhteiskunnan muuttuvuus antaa aihetta miettiä onko tarkalla iän määrittelyllä tai ikärajojen asettamisella merkitystä. Elämänvaihejärjestys ja sen määrittelyminen tarkasti iän perusteella näyttäisi postmodernissa yhteiskunnassa häviävän. Nykypäivänä koulutus, työelämä ja perheen perustaminen eivät enää sitoudu tiettyihin elämänvaiheisiin. Tämä johtaa elämänvaiheiden alku- ja loppumisajankohdan vaikeaan määrittelyyn. (Rantamaa 2001, 68 – 70.)

Nuoruuden alkamis- ja loppumisajankohdan raja on vaikeaa. Nuoruuden ajanjaksoa tarkentaessa voidaan apuna käyttää seuraavia määritelmiä. Niemelän (2002, 106) mukaan rippikoulua on perinteisesti pidetty lapsuudesta aikuisuuteen siirtymisen kynnyksenä. Postmodernin yhteiskunnan nuoret kokevat rippikoulua käydessään lapsuuden olevan kauan sitten taakse jäänyttä aikaa, mutta matka aikuisuuteen on vielä pitkä. Pulkkinen (2002, 106) mukaan nuoruuden piirteet ovat siirtyneet yhä varhaisempaan lapsuuteen. Yhä nuoremmilta lapsilta odotetaan kykyä selviytyä elämästä itsenäisesti. Lapset imevät vaikutteita vaateteollisuudesta ja median luomista kuvista aikaisemmin, riittävän huolenpidon puuttuessa. Nuoruuden ja aikuisuuden rajaa voidaan tarkastella myös Kuuren (2001, 12 - 49) ihmisen elinoloja kuvaavien mittareiden avulla. Nuoruus venyy yhä pidemmäksi vaiheeksi ihmisen elämässä, mikä on havaittavissa elinolosuhteita kuvaavista mittareista. Koulutus, työllistyminen sekä perheen perustaminen ovat siirtyneet kohti myöhempää ikää. Yksi aikakauttamme kuvastava nuoruuden luonnehdinta on Modinoksen & Suonisen (2003, 10) ajatus siitä, että nuorta ja nuoruutta voi-

daan luonnehtia mediatekstien avulla. Seuraamalla medioita nuoren on mahdollista luoda itselleen kuva siitä mitä on olla nuori, miltä tuntuu olla nuori ja millainen nuoren tulisi olla ja miltä nuoruuden pitäisi tuntua. Median luomat kuvat nuoresta ja nuoruudesta ovat sidoksissa medioiden toimittajien ja tekijöiden näkemyksiin.

2.2 Nuoruus mediamyllerryksessä

Nykypäivän yhteiskunnassa elämämme ja ajattelumme kytkeytyy vahvasti mediaan. Laukkasen (2005) mukaan ”internettiä eli nettiä pidetään erityisesti uuden sukupolven mediana.” Uusi sukupolvi etsii vastausta kysymyksiin: kuka minä olen ja mihin minä kuulun? Kysymykset esitetään yhä useammin virtuaalisissa ympäristöissä, esimerkiksi internetin keskusteluryhmissä ja foorumeilla. Yksilö ei voi välttyä postmodernin aikakauden ilmentymiltä, jotka korostavat nähdyn tulehisen tärkeyttä. Postmodernissa yhteiskunnassa elämistä voidaan kuvata elämäksi mediakulttuurissa. Mediakulttuuri on laaja ilmiökenttä, jota ei voida tarkasti määritellä. Mediakulttuuri kätkee sisäänsä monta erilaista kulttuuria, jonka yhtenä yleisimpänä muotona voidaan nähdä nettikulttuuri. Nettikulttuuri tarjoaa nuorelle vapauksia ja uusia vaikutusmahdollisuuksia. Kulttuurin avoimuus ja yleinen sallivuus mahdollistaa erilaisten roolien kokeilemisen. Toisaalta se myös korostaa yksilön erilaisuutta ja voi johtaa yksinäisyyteen ja irtautumiseen todellisuudesta. (Mäyrä 2002, 89 – 90; Pohjola & Johnson 2009, 25.)

Nuorten median käyttötottumukset ovat muuttumassa. Median käyttöä leimaa monikanavaisuus, jolloin medioita käytetään limittäin ja yhtäaikaaisesti. Nuoret elävät mediamaailmassa ja vaativat medialta kaksisuuntaisuutta, haluten äänensä kuuluviin. Nuorten ääni kuuluu mediayhteiskunnassa paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Mediakulttuuri on näkyvämpää, mutta silti kasvattajat kokevat tietävänsä siitä liian vähän. (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 4.) Tulevaisuudessa median ja informaation määrä, rooli ja merkitys kasvavat. Mediat edesauttavat nuorten maailmankuvan, ihmiskäsityksen ja jopa identiteetin muodostumisessa. Medioiden kautta saadaan näkemystä sellaisiin asioihin ja ilmiöihin, joista nuorilla ei välttämättä ole vielä omakohtaista kokemusta. Media nähdään vaikuttavana nuorisokulttuurin muokkaajana sekä mahdollisuutena rakentaa uudenlaista kulttuuria esimerkiksi internetyhteisöissä. Median mahdollistamien palvelimien käytössä pätee ajatus siitä, että nuoret ovat edellä-

kävijöitä ja suunnannäyttäjiä, aikuisten seurattessa ja oppiessa perässä. (Modinos & Suoninen 2003, 9 - 10.)

2.3 Millenniaali – sukupolvi

Nykypäivän nuoria luokitellaan millenniaali- sukupolveksi. Sillä tarkoitetaan 1980-luvun jälkeen syntyneitä lapsia ja nuoria. Millenniaaleille olennaista on, että tietokoneet ja kännykät ovat aina olleet olemassa. Tiedon etsiminen hakukoneiden avulla ja vertaisverkostoista on mielekkäämpää kuin kysyminen vanhemmilta tai muilta auktoriteeteiltä. Tämän sukupolven nuorille on tyypillistä tavoitella uudenlaista julkisuutta ja osallistumista, esimerkiksi koulumaailmassa syrjäänvetäytyvä nuori voi olla internetissä suosittu. Nuoret hakevat julkisuudella arvontaa tai hyväksyntää lähipiiristä ja internetin yhteisöistä. Internetin käyttö koulupäivän ohella on luonnollista ja se mahdollistaa vapaa-ajan ja koulupäivän limittymisen. (Kangas ym. 2008, 5 – 6.)

3 NUORET TIETO- JA VIESTINTÄVIRRASSA

Nuorten kasvatusta, kasvatusympäristöt ja kasvatuksen arvot ovat kokeneet muutoksen tieto- ja viestintätekniikan kehityksen myötä. Ennen kasvatuksen pääpainoina olivat koti, uskonto ja isänmaa. Nyt tilan ovat vallanneet koti, media ja kaverit, jotka nähdään nuoren kasvun ja oppimisen taustalla. Sosiaalinen kanssakäyminen tapahtuu verkkoympäristössä, joka toimii vuorovaikutuksen välineenä ja paikkana kohdata ystäviä. (Matikainen 2008, 21.) Tieto- ja viestintätekniikan kehitys tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia, mutta tuo mukanaan myös haasteita. Emme vielä osaa vastata näihin haasteisiin täydellisesti, jos edes ymmärrämme niiden olemassaoloa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 41.)

3.1 Nuoret näppäimistön äärellä

Tietokone on vakiinnuttanut paikkansa osaksi nykynuorten arkea. Suurimmalla osalla nuorista on tietokone kotona ja yli puolella nuorista on tietokone omassa huoneessa tai sen käyttö tapahtuu jossakin muualla. Nuoret käyttävät tietokonetta monenlaisiin tarkoituksiin, kuten musiikinkuunteluun tai sillä voi pelata tietokonepelejä. Osalle se toimii yhteydenpitovälineenä sähköpostin tai IRC – kanavien kautta tai sillä etsitään

uusia ihmissuhteita chateista tai senssikanavilta. Sitä käytetään myös musiikin säveltämiseen tai ohjelmointiin. Nuoret voivat käyttää tietokonetta edellä mainittuihin tarkoituksiin tai löytää täysin uusia käyttötarkoituksia. Nuorten tietokoneen käyttö liittyy kuitenkin vahvasti internetin mahdollistamiin palveluihin. Internetin kehitys on tuonut nuoret näppäimistön äärelle jo 80-luvulta lähtien ja nopea kehitys jatkuu edelleen. (Suoninen 2003, 56; Kangas ym. 2008, 5; 8.)

TAULUKKO 1. **Internetin kehitys 80-luvulta 2000-luvulle.** (Kangas ym. 2008, 5.)

	80-luku	90-luku	2000 →
Internet	Modeemiyhteys harvinainen	www yleistyy ja kotisivut suosittuja	Laajakaista
	Tietokoneharrastajien sosiaalinen netinkäyttö vähäistä	Graafiset selaimet julkaistaan ja internet popularisoituu	Sosiaalinen media Internetin yhteisöllisyys korostuu

3.2 Nuoret internetin ihmemaassa

Internetin käytön uudet mahdollisuudet avautuvat yleisimmin yläkouluiässä, silloin internettiin halutaan tutustua paremmin ja monipuolisemmin. Nuoret kokevat internetin suhdeverkostona tai ihmemaana, mutta kiinnostus sitä kohtaan laantuu nopeasti ja siitä muodostuu osa arkirutiinia. Nuoret rakentavat identiteettiään internetin luomien kuvien ja tarinoiden avulla. Internet tarjoaa monenlaista materiaalia, jonka joukosta nuorten on vaikea poimia asioita, jotka ovat totta ja joihin kannattaa uskoa. Ajattelun aihetta antaa myös se, ovatko internetissä esiintyvät pojat oikeasti poikia ja tytöt tyttöjä. Nuoret nähdään tietotekniikan edelläkävijöinä, mutta he kuitenkin tarvitsevat aikuisten ohjausta. Nuoret oppivat toisiltaan sekä keräävät tietoa tärkeiksi kokemistaan asioista tieto- ja kuvavirrasta. (Kangas & Coogan 2001, 52 – 55; Suoranta & Lehtimäki 2003, 30 – 31.)

Lapsen ääni kyselyssä 2009 (2009, 1; 9) kartoitettiin lasten ja nuorten internetin käyttöä. Kyselyn mukaan internetin käyttö on aktiivista ja monipuolista. Internetkyselyyn osallistui yhteensä 11 819 lasta ja nuorta, joista enemmistö oli 13 – 15-vuotiaita. Pika- viestintä, musiikin kuuntelu ja ajan viettäminen sosiaalisissa verkkoyhteisöissä kuulu- vat lasten ja nuorten päivittäiseen internetin käyttöön. Lapset ja nuoret nähdään hyvin

sosiaalisina internetin käyttäjinä. Sosiaalisen käytön esille nousu myös aikaisemmissa Lapsen ääni kyselyissä korostaa sen merkitystä. Muita tärkeitä internetin käyttömuotoja ovat musiikki, elokuvat, pelaaminen ja tiedonhaku. Sukupuolten välisissä käyttötottumuksissa ei ole huomattavissa suurta eroa, ainoastaan pelaaminen korostuu poikien keskuudessa. Kangas ym. (2008, 9) mainitsevat nuorten keskuudessa suosituimmiksi sivustoiksi Youtube Online-videopalvelun, Miniclip -pelisivuston, IRC-kuvagallerian, Habbo -yhteisösivuston, Aapeli -pelisivuston ja Runescape -nettiroolipelin.

Myllyniemen (2008, 90; 92) mielestä huomionarvoista on, että yhteisösivustoissa, kuten Facebookissa tai IRC-Galleriassa vietetään yhtä paljon aikaa kuin kaikissa muissa verkkopalveluissa yhteensä. Tytöt nähdään poikia aktiivisimpina yhteisösivustojen käyttäjinä. Yhteisösivustoissa vietetty aika vähenee nopeasti iän myötä. Posti (2010a, 47) lisää artikkelissaan, että yli puolet nuorista on rekisteröityneenä IRC-Galleriaan. Kyseisessä artikkelissa haastatellaan Mannerheimin Lastensuojeluliiton nuorisotyön suunnittelija Suvi Tuomista, jonka mukaan Facebook näyttää tulevaisuudessa ottavan tilan suosituimpana yhteisösivustona. Mikkosen (2009) artikkelissa haastatellaan tutkija Janne Matikaista, joka pohtii Facebookin yhteisöllisyyttä. Facebookissa yksilöt pääasiassa tuovat itseään esille, kuvin ja tilapäivityksin. Aidon yhteisöllisyyden sijaan Facebook nähdään ennemmin yksilökeskeisenä yhteydenpito välineenä. Myllyniemi (2009, 88) toteaa Nuorisobarometrin 2009 perusteella nuorten käyttävän internetiä keskimäärin kaksi tuntia päivässä. Keskiarvon laskeminen tiivistää tiedon, mutta se voi myös vääristää tuloksia. Kangas & Coogan (2001, 58) korostavat, että kännykän ”virtuaalisuuden” myötä internetin käyttö ei ole enää sidoksissa tiettyyn paikkaan. Virtuaalisuuden myötä sosiaalisten suhteiden ylläpito on helpompaa, mutta ne voidaan myös yhtä helposti katkaista.

4 YHTEISÖLLISYYDEN PALUU

Yhteiskunnan muuttuvan luonteen vuoksi on ajankohtaista tarkastella ajassa ilmenevää yhteisöllisyyttä. Yhteisöt ja niiden määrittely eivät enää ole sidoksissa maantieteelliseen sijaintiin tai tietyssä paikassa ilmentyvään yhteisölliseen toimintaan. Ihmisten viettäessä aikaa internetissä on yhteisöllisyys muuttumassa virtuaaliseksi, joka murtaa perinteisiä yhteisöllisyyden käsityksiä. Yhteisöllisyyden peruslähtökohtana nähdään arvomaailmojen yhteensovittaminen. Monista muutoksista huolimatta yhteis-

ten arvojen noudattaminen säilyy virtuaalisissa todellisuuksissa tarkoittaen, että ne yksilöt, jotka eivät hyväksy yhteisön arvoja joutuvat sen ulkopuolelle. (Tuomi 2005, 146 – 151.)

4.1 Yhteisöllisyyttä ilmentävä sosiaalinen media

Sosiaalinen media käsitteenä ei ole uusi, vaan internetin kehityksen seuraava askel. Sosiaalinen media korostaa yhdessä tekemistä, ryhmittymistä, omaehtoista tuottamista, ajattelua ja ilmaisua. Tästä kaikesta voidaan käyttää myös nimitystä osallisuuden kulttuuri (participatory culture), jota luonnehtii osallistuminen, jakaminen, levittäminen, kierrättäminen, yhteisöllisyys sekä liittyminen. Kulttuuria ilmentävien asioiden myötä aktiivinen osallistuminen yhteisöissä on helpompaa ja yhteisön jäsenet kokevat itsensä tärkeiksi. Aktiivinen osallistuminen mahdollistuu sosiaalisen median ympäristöissä. (Kangas ym. 2008, 17; Kupiainen & Sintonen 2009, 13 – 21.) Matikaisen (2008, 78; 187) mukaan sosiaalinen media kuvaa internetin muutosvaihetta, jossa korostuu käyttäjien asema aktiivisina toimijoina ja sisällön tuottajina. Sosiaalisen median taustalla ovat yksinkertaiset verkkojulkaisun välineet, esimerkiksi blogit ja wikit, joissa yksilöillä on mahdollisuus itseilmaisuun. Nykypäivänä sosiaalinen media liittyy kiinteästi yhteisöllisyyteen ja edustaa verkkoyhteisöllisyyttä.

4.2 Verkkoyhteisöllisyys

Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen saivat uusia ilmentymiä, kun tietokoneen käyttö muuttui osaksi vapaa-aikaa. Internetin rajaton ja vapaa osallistuminen sekä liittyminen synnyttivät virtuaaliyhteisöjä. (Heinonen 2008, 57.) Yksi nuorten ajankohtainen keino luoda ja pitää yllä sosiaalisia suhteita on verkkoyhteisöllisyys. Verkkoyhteisöllisyyttä ovat esimerkiksi pelaaminen, chattailu ja verkkosivustot, joissa keskustelu painottuu nuorille ajankohtaisiin ja tärkeisiin asioihin. Verkkoyhteisöt toimivat tilana ja paikkana, jossa nuoren on mahdollista ilmaista itseään. Verkkoyhteisöissä nuorilla on mahdollisuus purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan sekä keskustella omista kiinnostuksen kohteistaan. (Suoranta & Lehtimäki 2003, 31 – 32.) Matikaisen (2008, 191) määrittely verkkoyhteisöstä tukee Suorannan ja Lehtimäen määritelmää, jonka mukaan verkkoyhteisö rakentuu kun yksilöt keskustelevat useasti yhteisestä mielenkiinnon kohteesta. Verkkoyhteisöllisyyden periaatteita ovat yhteinen tarkoitus ja säännöt, sekä kohtaami-

nen ja verkostoituminen internetin välityksellä. Verkkoyhteisöön kuulumisen edellyttää useita osallistumiskertoja, satunnainen vierailija ei kuulu yhteisöön. Kangas & Coogan (2001, 59) pohtivat tutkimuksessaan ymmärtävätkö nuoret itse, mitä verkkoyhteisöllisyys tarkoittaa. Toiset ihmettelivät yhteisöllisyyttä, toisille jo pelkkä postituslista tai verkkopeli loi yhteisön.

Verkkoyhteisön jäsenille tyypillistä on asuminen eri puolella maata tai maailmaa, eivätkä jäsenet välttämättä koskaan pääse kosketuksiin nimimerkin (nickin) takana olevaan persoonaan. Nykyään nuoret voivat pitää internetyhteyttä auki vuorokauden ympäri, jolloin jatkuva keskusteluyhteys yhteisön jäsenten kanssa säilyy. Verkkoyhteisöjen vuorovaikutuksellinen luonne on tärkeä osa itse yhteisöllisyyttä. Verkkoyhteisöllisyyden sosiaalinen luonne säilyy, vaikka yksilö ei ole jatkuvassa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten kanssa. Yksilö ylläpitää verkon sosiaalista luonnetta myös kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa, esimerkiksi kertomalla yhteisössä keskustelemistaan asioista toiselle henkilölle, joka ei välttämättä itse kuulu verkkoyhteisöön. Verkkoyhteisöllisyys voi äärimmilleen vietyinä johtaa pakonomaiseen tarpeeseen olla tietoinen puhuttavista ja keskustelun aiheena olevista asioista. Nuoret voivat seurata yhteisön tärkeinä pitämiä asioita tavoitellakseen tiettyä asemaa. Joidenkin verkkoyhteisöjen olemassaolo vaatii yhteisön jäseniltä tuntemusta puhuttavista asioista. (Suoni-nen 2004, 94 – 101.)

5 VUOROVAIKUTUSTA INTERNETISSÄ

Internetin palvelut mahdollistavat viestien lähettämisen, yhteen koottujen tekstien lukemisen sekä niihin vastaamisen internetin välityksellä. Media käyttää tällaisista palveluista monta nimitystä, esimerkiksi keskusteluryhmä, keskustelualue, keskustelufoorumi ja keskustelukanava. Keskusteluryhmät luovat mahdollisuuden ihmisten väliselle vuorovaikutukselle erilaisissa tiloissa. (Arpo 2005, 31.) Matikainen (2008, 100) tiivistää Arpon ajatuksen seuraavasti: ”verkkokeskustelu on nimensäkin puolesta vuorovaikutuksellista kirjoitettua keskustelua.”

5.1 Internetin keskusteluryhmät

Keskusteluryhmille ominaista on nimetty aihe, jonka tarkoituksena on johdattaa keskustelu aiheen ympärille. Keskusteluryhmät voidaan erottaa chateista, jotka eroavat keskusteluryhmistä siten, että niillä ei yleensä ole määriteltyä aihetta, joka ohjaa keskustelua. Puhuttaessa keskusteluryhmästä miellämme sen usein käsittelemään ryhmän jäseniä. Keskusteluryhmä viittaa kuitenkin keskustelun mahdollistavaan palveluun. On kyse enemmänkin teknologisesta palvelusta, koska keskusteluryhmä on olemassa, vaikka siihen ei osallistuisi yhtäkään keskustelijaa. Internetin keskusteluryhmät on tarkoitettu tiettyjä käyttäjiä varten, niillä on määritelty lähtökohdat ja käyttötarkoitukset. Keskusteluryhmien tarjoajina voivat toimia yksityiset henkilöt, organisaatiot tai jokin muu taho. (Arpo 2005, 20.)

Keskusteluryhmissä vuorovaikutus on luonteeltaan usein nopeaa, vaihtuvaa, levotonta ja epävarmaa. Keskustelukumppanit vaihtuvat nopeasti, mikä mahdollistaa nopean siirtymisen uuteen keskusteluun. Keskusteluryhmiä leimaa sattumanvarainen ja armoiton vuorovaikutus, mutta parhaimmillaan se mahdollistaa aidon sosiaalisen vuorovaikutuksen. Keskustelukumppanit voivat muodostua toisilleen hyvin merkityksellisiksi ja vuorovaikutus voi olla luottamuksellista, vaikka internetissä keskustellaan usein jo ennestään tuttujen ihmisten kanssa. (Matikainen 2008, 108 – 109.)

5.2 Jutellaan ja tuetaan

Keskusteluryhmä toimii tilana, jossa läpikäydään kriisejä ja elämänmuutoksia, autetaan vaikeiden aikojen yli tai keskustellaan arkipäiväisistä asioista. Yleensä verkkokeskustelu tapahtuu anonyymina. Keskusteluryhmien toiminta perustuu tässä hetkessä elämiseen, asioiden jakamiseen ja keskustelukumppanin tukemiseen. Erityisesti ne keskusteluryhmät, joissa kohdataan samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä (vertaisryhmät) ilmentävät aitoa välittämistä, myötätuntoa sekä tukemista. Keskusteluryhmän jäsenille läsnäolo kyseisessä tilassa riittää, eivätkä jäsenet välttämättä pyri kohtaamaan kasvotusten. Jäsenten välinen luottamus ja toisen auttaminen pohjautuvat samankaltaisiin kokemuksiin, jolloin tukeminen ja kannustaminen voivat olla helpompaa. Keskusteluryhmien jäsenet ovat tasavertaisempia keskenään, koska he tutustuvat henkilöön heidän ajatustensa kautta, ilman ulkonäön luomia paineita tai enakkoluuloja. Yksilöt,

jotka ovat ulkomaailmassa ujoja, omissa oloissaan viihtyviä tai jollakin tavalla erilaisia, pystyvät paremmin luomaan kontakteja sekä kommunikoimaan keskusteluryhmissä. Keskustelijoiden vaihtuvuus on yleistä, kun yksilö ei enää tarvitse tukea tai kannustusta hän irrottautuu keskusteluryhmästä. (Heinonen 2008, 75 – 77.)

Verkkokeskustelu on luonteeltaan dialogista, viestin kirjoittaja ei kuitenkaan voi olla täysin varma lukeeko kukaan hänen viestiään. Keskusteluryhmän vuorovaikutukselle ominaista on, että viesti suunnataan ryhmän jäsenille ja vaikka ryhmän jäsen(et) lukee viestin, ei viestiin vastaaminen ole täysin varmaa. Keskusteluryhmän yhteisöllisyyden tunteen ylläpito vaatii viesteihin vastaamista ja keskustelun jatkumista. (Arpo 2005, 282 – 283.)

5.3 Nuortennetti

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetti- sivustolla nuorten omat kirjoitukset ovat näkyvä osa sisältöä. Nuortennetti on nuorille suunnattu MLL:n ja nuorista koostuvan nuorten toimituksen yhteistyössä tekemä nuorisotyön nettisivusto. Sivuilta löytyy hyödyllistä tietoa esimerkiksi kiusaamisesta, nettiturvallisuudesta, seurustelusta ja nuorten oikeuksista. Kaikki sivuilla vierailevat voivat kirjoittaa omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan eri teemoihin liittyen. Sivuilla julkaistavat tekstit käyvät läpi nuorten toimituksen arvioinnin, myös MLL:n työntekijä tarkastaa kirjoitukset. Nuortennetti sivustolta löytyy lisäksi erilliset säännöt, jossa kerrotaan kirjoitusten julkaisuperiaatteista. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

Nuortennetillä on yhteisöt myös nuorten suosimissa verkkopalveluissa IRC-Galleriassa ja ii2.org:ssa. Nämä yhteisöt sisältävät keskusteluryhmiä. Yhteisöjen tarkoituksena on tarjota nuorille ajankohtaista tietoa siellä missä he liikkuvat. Nuortennetti-sivusto sisältää vinkkejä tyliin hetkiin, esimerkiksi idolihaastatteluja, testejä, videoita, galluppeja, blogeja ja haastatteluja. Nuortennetti tarjoaa lisäksi apua, tukea ja tietoa elämänvaiheeseen, jota nuori elää. Sivuston päätarkoitus on tukea nuoren myönteisen itsetunnon- ja sosiaalistaitojen kehittymistä ja yhteiskunnallista osallistumista. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010).

Kiusaaminen -keskusteluryhmä löytyy Nuortennetin Asiaa -linkin alta. Asiaa -osio sisältää asiatietoa nuoruuteen liittyvistä teemoista. Teemoina ovat: itsetunto, päihteet, kiusaaminen, seurustelu ja seksi, nettiturvallisuus, unen tarve, yksinäisyys ja pelot, vanhempien ero sekä nuorten oikeudet. Jokainen teema sisältää tietosivut ja Verkkareiden tuottamaa aiheeseen liittyvää materiaalia. Verkkarit ovat Mannerheimin lastensuojeluliiton kouluttamia vapaaehtoisia verkkotukioppilaita. Verkkokeskusteluun voivat osallistua myös verkkarit, heidän kirjoituksensa voi tunnistaa verkk@rit – nimerkistä ja korostetusta tekstifontista. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

Kiusaaminen -keskusteluryhmä on tarkoitettu kiusaamiseen liittyvien kokemusten ja mielipiteiden jakamiseen. Jokainen julkaistu kirjoitus on nuoren omakohtainen näkemys aiheesta. Kiusaaminen keskusteluryhmän nimenä antaa suunnan nuorten verkkokeskustelun sisällölle ja määrittää yhteisön arvot. Keskusteluun osallistuvat ne nuoret, joille aihe on ajankohtainen tai kiinnostava. Verkkokeskusteluista voi muodostua pitkiä keskusteluketjuja, joihin useat nuoret ovat vastanneet. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010.)

Nuorten keskustelu sosiaalisen median mahdollistamassa Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmässä on dialogista ja ilmentää tätä kautta verkkoyhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden tunnetta vahvistavat samansuuntaiset kokemukset ja ajatukset kiusaamisesta. Kiusaaminen-keskusteluryhmän taustalla vaikuttavien tekijöiden ja kokemusten kokonaisvaltainen ymmärtäminen vaatii kuitenkin myös kiusaamisilmiöön perehtymistä.

6 KUSAAMINEN KOKO YHTEISÖN ONGELMA

Kiusaamisen yleistyessä aihe koskettaa yhä useampaa yksilöä. Nykyään kiusaaminen kuuluu arkisiin puheenaiheisiin. Ilmiön arkipäiväistyminen on johtanut siihen, että tutkijat eivät koe suurta mielenkiintoa aihetta kohtaan. (Soilamo 2006, 46.) Kiusaamista käsiteltäessä huomio on kohdistunut siihen miksi kiusaaja kiusaa? Kiusaajan ymmärtäminen on aiheuttanut sen, että hyväksymme kiusaamistilanteissa sellaisen käytöksen, jota emme normaaleissa tilanteissa hyväksyisi. Tästä syystä kiusattujen asema on jäänyt liian vähäiselle huomiolle. (Jokinen 2007, 13.) Kiusaaminen ei vaikuta vain yksilötasolla, vaan heijastuu koko yhteisön arvoihin ja mielipiteisiin. Kiusaa-

miseen johtava syy (esimerkiksi lihavuus) muodostuu piirteeksi, jota koko yhteisö alkaa välttää. (Hamarus 2008, 75 – 76.)

6.1 Tarkoituksena satuttaa

Kiusaaminen voidaan ymmärtää monella tavalla. Yleisimmän määritelmän mukaan kiusaamisesta on kyse silloin, kun sen kohteena on toistuvasti ja pitkäaikaisesti sama yksilö. Kiusaaminen on tarkoituksenmukaista fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista haitantekoa toiselle yksilölle, kukaan ei kiusaa toista vahingossa. Kiusatun ja kiusaajan välillä valitsee epätasapaino. Kiusaaja on yleensä joiltakin ominaisuuksiltaan kiusattua vahvempi. Vahvempana ominaisuutena voi olla fyysinen, psyykinen tai sosiaalinen ylivoima. Kiusaaja voi esimerkiksi olla ruumiillisesti vahvempi, omata henkisen ylivoimaa, olla sanavalmiimpi tai nauttia toisten kunnioituksesta yhteisössä, jossa kiusaaminen tapahtuu. Määritelmän mukaan kiusaamisesta ei ole kyse, kun vastakkain asettuu kaksi yhtä vahvaa yksilöä. (Höistad 2003, 79 – 80; Hamarus 2008, 12; Salmivalli 2010, 12 – 14.)

Kiusaamisen toistuvuus ja pitkäaikaisuus ovat herättäneet pohdintaa, miksi vasta pitkään jatkunut kiusanteko määritellään kiusaamiseksi. Nykyinen määritelmä mahdollistaa kiusaamisen jatkumisen jonkin aikaa, ennen siihen puuttumista. Huomionarvoisempaa olisi tarkastella tilannetta kiusatun näkökulmasta. Tilanteen muodostuessa ahdistavaksi kiusatulle tulisi siihen puutua heti, vaikka kyseessä olisi yksittäinen tapaus. (Hamarus 2008, 12 – 14.)

6.2 Merkitsevät katseet ja sanalliset solvaukset iskuina vyön alle

Kiusaaminen kätkee alleen erilaisia muotoja riippuen siitä miten kiusaaminen konkreettisesti ilmenee. Nämä muodot ovat vuosien saatossa saaneet tutkijoiden teoksissa erilaisia nimityksiä. Kiusaamista käsiteltäessä yleisellä tasolla voimme puhua suorasta- ja epäsuorasta kiusaamisesta. Suorassa kiusaamisessa kiusaamisen teot kohdistuvat näkyvästi yksilöön. Epäsuorassa kiusaamisessa teot tapahtuvat yleensä toisten katseilta piilossa. (Hamarus 2008, 45.) Tätä jaottelutapaa voidaan pitää lähtökohta kiusaamisen ilmenemismuotoja tarkasteltaessa. Kiusaamisen jakaminen suoraan - ja epäsuor-

raan kiusaamiseen on kuitenkin tiukka jaottelutapa, joka kaipaakin yksityiskohtaisempaa tarkastelua myös opinnäytetyömme kannalta.

Höistadin (2003, 80) mukaan kiusaaminen jaetaan yleisesti kolmeen yksityiskohtaisempaan ryhmään: hiljainen kiusaaminen, sanallinen kiusaaminen ja fyysinen kiusaaminen. Hiljainen kiusaaminen on yleisin kiusaamisen muoto. Hiljaiselle kiusaamiselle tyypillistä on toisen huomiotta jättäminen. Tämä voi ilmetä esimerkiksi epämääräisenä katseiden vaihtona, alentavina hymähtelyinä ja huokauksina tai toisen jättämisenä keskustelun ulkopuolelle. Holmberg – Kaleniuksen (2008, 23) mukaan hiljaista kiusaamista on vaikea havaita, se ei jätä ulkoisia merkkejä, mutta aiheuttaa vaurioita yksilön tunne-elämään. Hiljaisen kiusaamisen uhriksi joutuneet syyllistävät tapahtumista usein itseään.

Sanallinen kiusaaminen on helpommin havaittavissa kuin hiljainen kiusaaminen. Se tapahtuu yleensä avoimesti, välittämättä siitä ketä tilanteessa on paikalla. Sanallinen kiusaaminen voi tapahtua myös piilossa, toisen selän takana. Konkreettisesti se voi tapahtua esimerkiksi toisen tahallisen loukkaamisena tai epäasiallisten viestien lähetelemisenä. Epäasiallisuudet toistuvat usein järjestelmällisenä jatkumona. Sanallinen kiusaaminen toimii usein kiusaamisprosessin alkuna, jonka jälkeen se saa yleensä rinnalleen muita kiusaamisen ilmenemismuotoja (Salmivalli 1998, 38; Höistad 2003, 82 & Hamarus 2006, 79.)

Peura, Pelkonen & Kirves (2009, 22) toteavat Mannerheimin Lastensuojeluliiton nuorten kiusaamiskyselyn raportissa ”Miksi kertoisin, kun se ei auta”, että sanallinen kiusaaminen on yleisin nuorten kokemana kiusaamisen muoto. Sanallinen kiusaaminen esiintyy pääsääntöisesti haukkumisena ja nimittelynä. Raportti selventää vuonna 2008 syksyllä tehdyn internet-kyselyn tuloksia. Kiusaamiskyselyyn osallistui 15 772 12 – 19-vuotiasta yläkoulun, lukion ja ammattioppilaitoksen oppilasta. Peräkylä, Liukka & Laitinen (2010, 9) ovat saaneet vastaavan tuloksen Lastenklินิกoiden Kummit Ry:n internetin keskustelufoorumeilla ja sosiaalisessa mediassa julkaistussa kyselyssä kiusaamisesta – 2010. Kyselyyn osallistui yhteensä 700 nuorta koululaista.

Kolmanneksi ryhmäksi voidaan nimetä fyysinen eli ruumiillinen kiusaaminen. Toiseen käsiin käyminen ja siitä aiheutuvat ulkoiset vammat ovat helposti havaittavissa.

Toisaalta fyysinen kiusaaminen voidaan myös naamioida sattumanvaraisiksi tapahtumiksi, urheilulajien fyysisiksi kontakteiksi tai viattomaksi leikiksi. (Höistad 2003, 85.) Peräkylä ym. (2010, 9) listaavat fyysisen kiusaamisen toiseksi yleisimmäksi kiusaamisen ilmenemismuodoksi. Fyysinen kiusaaminen esiintyy yleisimmin tönimisenä tai lyömisenä.

Fyysiseen kiusaamiseen liittyvät vakavat väkivallan teot eivät ole yleisiä, mutta niitä ilmenee satunnaisesti. On epäolennaista pohtia, millainen kiusaaminen vahingoittaa eniten. Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen ja sanallinen solvaaminen voivat aiheuttaa yhtä pahaa jälkeä. (Salmivalli 1998, 38.)

7 RYHMÄSTÄ ROOLEIHIN

Höistad (2003, 67) mainitsee, ettei ole havainnut kiusaamistilannetta, jossa kiusaaminen tapahtuu vain yhden yksilön toimesta. Kiusaamistilanteissa on mukana vähintään yksi tai useampi yksilö, joka aktiivisesti tai passiivisesti tukee kiusaajaa. Tilanteen vierestä seuraaminen voi antaa kiusaamiselle hiljaisen hyväksynnän. Vertaisryhmän palaute ratkaisee jatkuuko kiusaaminen. Joskus ryhmäpaine voi olla niin suuri, ettei yksilö uskalla vastustaa enemmistöä. Salmivalli (2010, 42) korostaa, että yksilöiden omaksumilla rooleilla on valtava merkitys kiusaamisen jatkumisella. Saarikoski (2006, 101) täydentää, että kiusaamisessa on kyse ryhmäväkivallasta, jossa yhteisö itsessään ylläpitää kiusaamistilanteen rooleja.

7.1 Kiusaaminen ryhmäilmiönä

Kiusaamiseen taustalla olevia asioita voidaan pohtia useasta eri näkökulmasta. Huomio voidaan kiinnittää esimerkiksi siihen mikä saa yksilön kiusaamaan toista tai mitkä seikat altistavat joitakin yksilöitä kiusaamiselle. Näitä seikkoja tärkeämmäksi nousee kuitenkin tarkastella ryhmän merkitystä kiusaamistilanteissa. Yksilön käyttäytymistä on vaikeaa ymmärtää, ellei ensin tarkastella ryhmän kokoonpanoa ja siellä vallitsevia vuorovaikutussuhteita. (Salmivalli 1998, 5, 80.)

Ryhmän jäsenten keskuudessa vallitsee vuorovaikutus ja tunne siitä, että he kuuluvat osaksi tätä ryhmää. Ryhmään kuulumisen tarve voi osaltaan vaikuttaa yksilön käyttäy-

tymiseen ryhmässä ja pahimmallaan voimistaa yksilön osallistumista kiusaamistilanteisiin. Ryhmän sisällä vaikuttavat yhteiset säännöt ja toimintaa ohjaa taustalla oleva yhteinen päämäärä tai tarkoitus. Näiden asioiden vuoksi ryhmän jäsenet toimivat usein yhtenäisesti, esimerkiksi kohdistamalla kiusaamisen tiettyyn yksilöön tai toiseen ryhmään. Taustalla voi olla tarve turvata ryhmän sisäinen hyvinvointi tai yhteisöllisyyden kokemus. Ryhmä vaikuttaa eritavoin yksilön käyttäytymiseen ja myös siihen osallistuuko yksilö kiusaamiseen vai ei. Ryhmänä voidaan pitää esimerkiksi perhettä, koulua, luokkaa tai harrastusryhmää. Nuoren elämään kuuluu monenlaisia ryhmiä. Yhdeksi tärkeimmäksi ryhmäksi voidaan nimetä vertaisryhmä. (Salmivalli 1998, 11 – 13, 80, 87; Kopakkala 2005, 36.)

Yksilön kasvun ja kehityksen kannalta vertaisryhmään kuuluminen on tärkeää. Vertaiset ovat henkilöitä, jotka ovat yksilön kanssa samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaaliossa ja kognitiivisessa kehityksessä. Vertaiset ovat yleensä samanikäisiä, mutta tämä ei ole välttämätöntä. Vertaisryhmässä opitaan erilaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka muokkaavat yksilöä. Vertaisryhmän kanssa toimeentulo on yhteydessä yksilön hyväksymiseen osaksi ryhmää. Tilanteessa jossa vertaisryhmä ei hyväksy yksilöä, altistuu yksilö kiusaamiselle. (Salmivalli 2005, 15, 22.)

7.2 Jokaisella on oma roolinsa

Ryhmän odotukset ja yksilön toiminta ryhmänjäsenenä määrittelevät yksilön roolin kiusaamistilanteessa. Roolin muodostumisen merkittävimpänä vaikuttajana nähdään ryhmän toiveet, arvot ja sisäinen vuorovaikutus. Yksilö voi kuitenkin vaikuttaa roolien muodostumiseen oman toiminnan ja ratkaisujen kautta. Roolit muodostuvat ryhmän vaikutuksenalaisena joko spontaanisti tai sovitusti. (Soilamo 2006, 79.)

TAULUKKO 2. Yksilöiden roolit kiusaamistilanteessa. (Salmivalli 2010, 43.)

Rooli	Kuvaus
Kiusattu	Yksilö, jota kiusataan toistuvasti.
Kiusaaja	Kiusaamisen aloittaja, toimii aktiivisena kiusaajana.
Apuri	Mukana kiusaamistilanteissa, toimii kiusaajan avustajana.
Kannustaja	Rohkaisee kiusaajaa sivusta katsellen ja naureskellen.
Puolustaja	Puolustaa kiusattua, pyrkii lopettamaan kiusaamisen.
Hiljainen hyväksyjä	Sivustakatsoja, ei puutu tilanteeseen.

Vanhemmilla ja kasvatuksella on suuri merkitys millaiseksi yksilön rooli muodostuu kiusaamistilanteessa. Aggressiivisen käyttäytymisen näkeminen, sen kohteeksi joutuminen ja yksilön aggressiivisuuden salliminen voivat johtaa hyökkäävään käytökseen kiusaamistilanteissa. Vanhempien ylisuojeleva käyttäytyminen lapsiaan kohtaan luo turvattomuuden tunnetta ympäröivää maailmaa kohtaan. Suojeleva käytös voi ilmetä esimerkiksi rajoittamalla lasta osallistumasta ikätasonsa mukaisiin tapahtumiin ja harrastuksiin. Tällainen käytös voi edesauttaa kiusatuksi joutumista. (Salmivalli 2010, 94.)

8 KIUSATUN ROOLI

Kiusatuksi joutuneiden yksilöiden ominaisuuksissa voidaan havaita joitakin yhtäläisyyksiä. Riskinä kiusatuksi joutumiselle voidaan pitää yksilön poikkeavuutta tai erilaisuutta. Poikkeavina ja erilaisina ominaisuuksia voidaan pitää esimerkiksi fyysisiä ominaisuuksia sekä yksilön luonteenpiirteitä. Altistavimpia luonteenpiirteitä ovat arkuus, epävarmuus ja huono itsetunto, sillä yleensä kiusaajat valitsevat joukosta heikoimmat. (Salmivalli 2010, 38.) Kiltteyttä voidaan myös pitää yhtenä altistavana luonteenpiirteenä. Yleensä kiltti yksilö vaikenee ja vetäytyy kuoreensa yrittäen sinnitellä tilanteessa. (Valtavaara 2005, 81.) Lapsen siirtyessä kohti nuoruutta oman kehon merkitys kasvaa ja kykenemättömyys noudattaa yleisiä ihannekäsityksiä altistaa kiusaamiselle. Nuoret elävät ulkonäkökeskeisen kulttuurin vaikutuksen alaisina seuraten orjallisesti sen muutoksia. (Posti 2010b, 32.)

8.1 Ilman ystävää on vaikeaa kestää erilaisuutta

Peuran ym. (2009, 15) mukaan luottamuksellista vastavuoroista ystävyysuhdetta vaila olevat yksilöt ovat useimmin kiusattuja kuin muut yksilöt. Hyvä nettiystäväkään ei madalla riskiä tulla koulukiusatuksi. Luopa, Pietikäinen & Jokela (2008, 22) tarkentavat Opetusministeriön koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000 – 2007 tutkimuksessa, että läheisen ystävyssuhteen puuttuminen voi yhtäläillä altistaa kiusaajan roolin omaksumiselle kuin kiusatuksi joutumiselle. Tutkimustulokset ovat syntyneet kouluterveyskyselyistä, joihin osallistui yhteensä 108 493 peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilasta. Hamarus (2006, 110 – 111) täydentää kiusaamiselle altistavia tekijöitä, lisäämällä niiden joukkoon iän vaikutuksen, sukupuoleen kohdistuvat odotukset, kulttuurisen perimän, sairauden ja vamman, kielelliset poikkeavuudet sekä yksilön perhe-
taustan.

TAULUKKO 3. **Kiusaamiselle altistavat tekijät tarkennettuna.** (Hamarus 2006, 251 – 257.)

Altistavat tekijät	Kiusaamisen johtavia syitä
Ulkonäköön liittyvät tekijät	Hygienia, kauneus, lihavuus, lyhyys ja vaatteet.
Käyttäytymiseen liittyvät tekijät	Erilaiset mielenkiinnonkohteet, herkkyys, hiljaisuus, yksinäisyys, matkiminen, lapsellinen käytös ja nolot tapahtumat, tavat ja tyyli, kantelu opettajille ja ärsyttäminen.
Koulumenestys	Hyvät arvosanat, tunnollisuus ja kiltteys.
Perhetausta	Vanhempien ammatit ja ominaisuudet, uskonto, etninen tausta, varallisuus ja omaisuus.

8.2 Kerro, kerro kuvastin enhän ole erilainen

Nykypäivän nuorten elämää voidaan luonnehtia elämäksi kuvaviidakossa, joka tuottaa toinen toistaan kauniimpia määritelmiä ihanne kehosta. Tämän myötä nuorten kehonkuva ei välttämättä ole realistinen. Alati paineita aiheuttavan kehonkuvan myötä

nuorten on hankalaa elää oman vartalonsa kanssa. Murrosiän myötä tulevissa muutoksissa on riittävästi käsittelemistä, sen lisäksi täytyy vielä kestää ystävien ja vertaisryhmän huomauttelu näistä muutoksista. Toisaalta taas nuori on riippuvainen vertaisryhmän kommentteista ja mielipiteistä. Läheisten ihmisten kommentteilla on kaikista suurin merkitys. (Posti 2010b, 32.)

Nykypäivänä nuoren ulkonäkö on tekijä, joka määrittelee yksilöä. Ulkonäkö on yhteydessä siihen, kuinka paljon arvostusta yksilö saa osakseen. Esimerkiksi ylipainoista yksilöä pidetään aikaansaamattomana ja innottomana huolehtimaan itsestään. Ulkonäköpaineet koskevat pääosin tyttöjä. Pitäisi olla laiha, mutta kuitenkin uhkea sekä kaunis muttei liian seksikäs. Huomionarvoista on se, että vaikka ulkonäkökeskeisyys onkin pitkälti tyttöjen ongelma, eivät pojatkaan voi enää välttyä siltä. Pojat hankkivat kauneudenhoitotuotteita ja viettävät aikaa peilin edessä miltei yhtä paljon kuin tytöt. Pojille treenaaminen ja lihaksikas vartalo ovat muodostuneet yhdeksi tavoitelluimmiksi ominaisuuksiksi. (Posti 2010b, 33 – 34.)

8.3 Läski ja etnisyys leimaavimpina ominaisuuksina

Puhuttaessa kiusaamiselle altistavista tekijöistä voidaan tarkastella tarkemmin kahta ominaisuutta. Esimerkiksi ylipainoisilla tytöillä riski kiusatuksi joutumiselle on noin puolet suurempi kuin tytöillä yleensä (Luopa ym. 2008, 28). Ylipaino johtaa nimittelyksi määriteltyjen ilmausten käyttämiseen, esimerkiksi ”läski”. Kiusaamistilanteissa käytettävät rasistiset nimitykset ovat samankaltaisia muiden nimittelyksi määriteltyjen ilmausten kanssa. Etniseen taustaan liittyvät haukkumasanat ovat kuitenkin leimaavampia kuin muut nimitykset. (Höistad 2001, 11.)

Harjusen (2002, 81 – 86) mukaan lihavuutta pidetään yhtenä leimaavimpana fyysisenä ominaisuutena kummallekin sukupuolelle. Ylipainoiset saavat läskin leiman jo ensimmäisinä kouluvuosinaan. Vertaisryhmä ilmoittaa asian suoraan tai epäsuorasti, esimerkiksi kertomalla, että yksilö on ylipainoinen tai hänen vartalonsa ei vastaa valitsevia ihanteita. Koulua pidetään pääympäristönä, jossa yksilöt oppivat ja heille opetetaan hyväksyttävän ja ihanteellisen vartalon määritelmä. Ulkonäön merkitys on kasvanut viime vuosikymmenten aikana molempien sukupuolten keskuudessa.

Ihmisen etnisestä taustasta syntyvää keskustelua pidetään omana yhteiskunnallisena ongelmana, silti sitä on syytä tarkastella kiusaamisesta puhuttaessa erikseen (Höistad 2001, 11). Rasismi juontaa juurensa suvaitsemattomuudesta. Tätä asiaa käsiteltäessä merkittävänä tekijänä pidetään kasvatusta. Kouluissa suvaitsemattomuus kysymys nousee esiin ja pahimmillaan tämä voi kärjistyä koulukiusaamiseksi. Lisääntyvä monikulttuurisuus on johtanut siihen, että lapsia ja nuoria ohjataan kasvatuksen avulla itsenäiseen harkintaan ja kyseenalaistamaan vallitsevia käsityksiä. Tarkoituksena edistää erilaisuuden hyväksymistä. Lasten ja nuorten käsitykset pohjautuvat pitkälti vanhempien arvoihin ja ajatuksiin. Kotoa opitut arvot ja käyttäytymismallit voivat olla väylä suvaitsemattomuudesta johtuvaan koulukiusaamiseen. (Soilamo 2006, 43 – 46.)

9 KIUSAAJAN ROOLI

Kiusaajaa ja kiusattua voidaan molempia luonnehtia vaikeiden elämäntilanteiden uhreiksi. Kiusaajalla ja kiusatulla voi olla vaikeuksia sopeutua ryhmään ja solmia pysyviä ihmissuhteita, koska heidän käyttäytymistään ei välttämättä pidetä ympäristön odotusten mukaisena. Joskus kiusaajan ja kiusatun roolit pätevät samaan yksilöön. On vaikeaa uskoa, mistä syystä kaltoin kohdeltu kiusattu haluaa tuottaa samaa tuskaa muille. Molemmat roolit ovat vaikeita sekä inhottavia ja kaipaavat lähempää tarkastelua. Puhuttaessa kiusaajasta kannattaa huomio kiinnittää molempiin sukupuoliin, sillä pojat ja tytöt kiusaavat yleensä eri tavoin (Höistad 2003, 94, 108 – 110.)

9.1 Kiusaajakaan ei jää ilman leimaa

On pitkään puhuttu siitä, että kiusaajan itsetunto on huono. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa. Kiusaajan itsetunto voi olla jopa keskimääräistä parempi. Kiusaajalla on normaalia suurempi tarve olla huomion keskipisteenä. Kiusaajalla voi olla myös kokemus siitä, ettei kukaan arvosta häntä. (Salmivalli 1998, 139 – 141.)

Wuokko (2008) mainitsee, että yleisen käsityksen mukaan kiusaajaa luonnehditaan sosiaalisesti heikkolahjaiseksi ja kyvyttömäksi huomioida toisten yksilöiden tunteita. Uuden tiedon valossa taitavat kiusaajat luonnehditaan juuri päinvastoin. Taitavat kiusaajat ovat vertaisryhmän keskuudessa suosittuja. Heikkolahjaisempi kiusaaja turvau-

tuu muiden taitojen puuttuessa fyysiseen väkivaltaan. Yhteistä kaikille kiusaajille on ainakin osittainen empatian puute.

Kiusaajan päällimmäisenä tavoitteena on tulla hyväksytyksi yhteisöön, mikä voi tapahtua ylläpitämällä ”koviksen” roolia. Kiusaajalla on taipumus määritellä yksilöiden asemaa ryhmässä. Tämä tapahtuu kertomalla mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Aikaisemmin tapahtuneilla asioilla voi olla altistava vaikutus kiusaamiselle, toista voidaan kiusata kostoksi. Kiusaamisen taustalta löytyviä syitä voivat olla kateus kiusattua kohtaan, vaikeus suhtautua erilaisuuteen, pelko joutua itse kiusatuksi, halu pitää hauskaa tai oman pahan olon purkaminen. (Hamarus 2006, 108 – 110, 258 – 261.) Kiusaaja ei aina tarvitse konkreettista syytä teoilleen, joskus pelkkä halu satuttaa toista riittää. Jos yksilön ulkoisissa tai muissa ominaisuuksissa ei ole mitään huomauttamisen arvoista, on tällainen syy helppoa keksiä. (Höistad 2003, 71.)

9.2 Kovia poikia ja kieroja tyttöjä

Pojat ja tytöt kiusaavat eri tavoin. Pojille tyypillinen kiusaaminen on näkyvämpää. Tytöille yleistä on manipuloiva, piilossa tapahtuva kiusaaminen. Tyttöjen ja poikien kiusaamisella on yleensä sama tarkoitus, vain ilmenemismuodot eroavat toisistaan. (Salmivalli 1998, 39 – 41; Höistad 2003, 93 – 94.)

Höistadin (2003, 94 – 95) mukaan pojat kiusaavat näkyvästi ja äänekkäästi. Tyypillistä on sanallinen ja fyysinen kiusaaminen, joka havaitaan helposti silmin. Sanallinen kiusaaminen ilmenee äänekkäänä ilkkumisena ja haukkumisena sekä uhkailuna. Uhkausta ei välttämättä toteuteta tai sitä ei ilmaista ääneen, pelkkä käden nyrkkiin lyöminen riittää. Fyysistä kiusaamista ovat esimerkiksi uhrin alistaminen seinää vasten, tavaroiden anastaminen tai liian fyysinen joukkuepeli. Poikien kiusaamistilanteisiin puututtaessa voidaan tilanne kuitata, sanomalla esimerkiksi ”Kai se nyt sen verran kestää”.

Mannisen (2002, 64) mukaan poikien fyysisen kiusaamisen käyttäminen on yhteydessä oman aseman nostattamiseen. Väkivallan käyttö on yhteydessä korkeaan asemaan poikien välisissä valtasuhteissa. Nämä niin sanotut ”kovat pojat” uhkaavat käyttää sekä käyttävät väkivaltaa useammin kuin muut. Tallavaaran (2002, 35 – 38) mukaan

tilanteessa jossa pojat eivät halua käyttää fyysistä väkivaltaa, koetaan käytännölliseksi keinoksi ärsyttää ihastuksilla. Nämä ihastukset voivat olla kiusaajan keksimiä tai oikeita ihastuksia.

Yksi selitys poikien käyttämiin kiusaamisen ilmenemismuotoihin on, että manipuloiva kiusaaminen vaatii hyvät ihmissuhdetietotaidot, joita pojat eivät välttämättä tyttöjen lailla osaa käyttää. Ihmissuhdetietotaitojen avulla voi luoda ja ylläpitää sosiaalisia suhteita, mutta sillä voidaan saavuttaa myös kielteisiä päämääriä. (Salmivalli 1998, 39 – 40.) Tytöt kehittyvät ihmissuhde- ja kielellisissä taidoissa poikia varhaisemmassa vaiheessa. Ennen näiden taitojen karttumista myös tytöt ovat alttiita käyttämään fyysisen kiusaamisen keinoja. (Björkvist, Lagerspetz & Kaukiainen 2003, 117 – 127.) Erot voivat johtua myös siitä, että oletamme tyttöjen ja poikien käyttäytyvän eri tavoin. Poikia pidetään luonnostaan fyysisempinä ja riehakkaampina, jolloin fyysisen kontaktin hakemista pidetään hyväksyttävämpänä. Tytöiltä odotetaan hillitympää käytöstä. Tästä syystä tytöt suosivat ovelampaa kiusaamista säilyttääkseen kasvonsa. (Höistad 2003, 93 – 94.)

Tytöt kiusaavat hiljaisesti ja huomaamattomasti käyttäen keinoja joita ympäristön on vaikea havaita. He harrastavat sosiaalisia pelejä ja kykenevät takertumaan toisen heikkoon kohtaan. Kiusaamisen syyt voivat olla henkilökohtaisia, esimerkiksi kateus ja katkeruus. Tytöille tyypillisiä kiusaamisen ilmenemismuotoja ovat juoruilu, selän takana puhuminen, ulkonäöstä huomautteleminen sekä yksilön sulkeminen ryhmän ulkopuolelle. Tyttöjen vertaisryhmä on yleensä tiivis ja sen ohjailijana, ”kuningattarena” toimii vaikutusvaltaisin yksilö. Tällä yksilöllä on kykyä ja valtaa vaikuttaa ryhmän sisäiseen toimintaan, manipuloivin keinoin. Vahvin yksilö voi ohjailia vertaisryhmää suhtautumaan kielteisesti yhteen sen jäseneseen. Tällainen toiminta voi muistuttaa ”hoveineitojen” pörräämistä ”kuningattaren” ympärillä. (Höistad 2003, 95 – 101.) Willbergin (2009, 12) haastattelussa poliisi Pippola toteaa, että kiusaamistapauksissa on havaittavissa jengiytymistä etenkin tyttöjen keskuudessa. Kaikista rankimmat kiusaamistapaukset ovat olleet tyttöjen toteuttamia.

Peura ym. (2009, 22) tiivistävät, että poikien kokema kiusaaminen on fyysisempää ja tyttöjen kiusaaminen tapahtuu yleisemmin huomaamattomasti. Wuokko (2008) kui-

tenkin huomauttaa, että tyttöjen kiusaamisesta ei ole vielä paljon merkityksellistä tietoa, mutta sillä näyttää olevan vakavia seurauksia.

10 KIUZAAMINEN MUUTOKSEN TUULISSA

Kiusaamiskokemus ja siitä syntyvä tunnereaktio on aina yksilöllinen. Toisen tulkitsessa tilanteen hyökkäykseksi voi toiselle olla kyse vaan leikistä. Kiusaamiseen liittyy erilaisia ilmenemismuotoja. Aiheen tutkijat keskittyvät teoksissaan haluamiinsa ilmenemismuotoihin, siksi jotkin teokset jäävät kiusaamisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta vajaiksi. (Soilamo 2006, 46.) Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat synnyttäneet uusia kiusaamisen muotoja, joita on nimetty uusin käsittein. Kiusaamisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta on tärkeää käsitellä myös näitä ilmeismuotoja. Peuran ym. (2009, 8) muistuttavat, että kiusaamista tulisi tarkastella yksityiskohdaisesti, tiukka jaottelu voi rajoittaa kiusaamiseen puuttumista ja ehkäisemistä.

10.1 Koulukiusaaminen valtaamassa vapaa-aikaa

Koulukiusaaminen on Suomessa hallitsevassa asemassa, siitä puhuttaessa voidaan käyttää myös termejä kouluväkivalta, mobbaus, ryhmäväkivalta ja kiusaaminen. Oppilaiden sekä opettajien käsitykset kiusaamisesta voivat olla erilaisia. Jokaisella yksilöllä on subjektiivinen käsitys kiusaamisesta ja sen ilmenemisestä. Koulua voidaan pitää yhteisönä, jonka yksilöt muodostavat yhteisen määritelmän kiusaamisesta. Yhteisen tulkinnan puuttuessa, yksittäiset henkilöt määrittelevät kiusaamisen oman näkökulmansa pohjalta. Tällöin määritelmä voi olla liian tiukka ja pahimmillaan rajaa pois joitakin kiusaamisenmuotoja. Rajaus voi estää tilanteeseen puuttumisen tai jopa lisätä kiusaamista yhteisössä. (Soilamo 2006, 46, 72; Hamarus 2008, 15 – 16, 45.)

Koulumaailmassa vietetty aika jakautuu oppilaiden omaan aikaan ja opetusajaksi, esimerkiksi oppitunteihin sekä välitunteihin. Välitunnit, oppituntien alut, ruokatunnit ja koulumatkat ovat aikaa ilman välitöntä valvontaa mistä johtuu, että kiusaamista tapahtuu usein näinä aikoina. Kiusaamista voi esiintyä myös oppitunneilla, virallisen ajan puitteissa. Koulukiusaamiseen puuttuminen tulisi tapahtua nopeasti, muutoin se voi pahimmillaan ulottua vapaa-aikaan ja kotiin. Koulussa alkanut, vapaa-ajalle ulottuva kiusaaminen luokitellaan koulukiusaamiseksi, jos tilanteessa mukana olevat osapuolet

ovat samoja kuin koulumaailmassa. (Hamarus 2006, 127, 129.) Myös Peura ym. (2009, 20) sekä Peräkylä ym. (2010, 10) ovat saaneet samansuuntaisia tuloksia kertoessaan kiusaamisen tapahtuvan useimmiten välitunneilla tai oppitunneilla. Huomionarvoista on kuitenkin, että kiusaamisen ulottuessa vapaa-ajalle, se tapahtuu yleensä internetin tai kännykän välityksellä.

10.2 Häirintä ja ärsyttäminen, sukupuolisen vallan välineinä

Sukupuolisessa häirinnässä on kyse sanallisesta tai fyysisestä kontaktista. Häirinnän muotoja ovat esimerkiksi haukkuminen, ruumiinosien (rintojen, takapuolen) koskettelu, merkitsevät eleet, ilmeet tai viestit, jotka kohdistuvat sukupuoleen. Häirintä voi tapahtua avoimesti tai piilossa muiden katseilta. Tavallisimmin häirinnän kohteeksi joutuvat tytöt. Häirinnässä on yleensä kyse heikomman ja vahvemman kohtaamisesta, jolloin fyysisiltä ominaisuuksiltaan vahvemmat pojat eivät joudu häirinnän kohteeksi. Häirintä liittyy sukupuolten väliseen valtataisteluun. (Aaltonen 2006, 252 – 255; Hamarus 2008, 70.)

Sukupuolinen häirintä kuuluu osaksi kouluympäristössä tapahtuvaa kiusaamista, mutta sen ilmeneminen muuallakaan ei ole tavatonta. Sukupuolinen häirintä tähtää oman aseman parantamiseen luokkayhteisössä tai vertaisryhmässä. Koulukiusaamisesta puhuttaessa ei ole perusteltua keskittyä pelkästään kiusaamiseen, vaan sukupuolista häirintää tulisi käsitellä omana kokonaisuutenaan ja vallan välineenä. Suomalaista koulukiusaamista tarkasteltaessa sukupuoliseen häirintä on liitetty osaksi kiusaamista, eikä siihen ole kiinnitetty huomiota erillisenä kiusaamisen ilmenemismuotona. Tästä syystä aiheeseen liittyvä tutkimustieto on vähäistä. (Aaltonen 2006, 251 – 252; Tallavaara 2002, 27 – 31.)

Peuran ym. (2009, 38) mukaan sukupuolinen häirintä tapahtuu useimmiten vertaisryhmän kesken. Huomionarvoista on, että jopa ne yksilöt, jotka eivät ole kiusaamisen kohteena kokevat sukupuolista häirintää. Pohtimisen arvoista on se, miksi yksilöt eivät koe sukupuolista häirintää kiusaamisen tai väkivallan muodoksi. Onko epäasiallinen koskettelu sekä nimittely ”huoraksi”, ”pissikseksi” tai ”homoksi” muodostunut niin arkipäiväiseksi, ettei sitä enää luokitella kiusaamiseksi.

10.3 Paperilappusista sähköiseen saippaukseen

Käsinkirjoitetut ilkeät kirjeet ja lappuset ovat saaneet rinnalleen kännykän ja tietokoneen avustuksella tapahtuvan sähköisen kiusaamisen. Sähköisestä kiusaamisesta käytetään termiä saippaus, joka on johdettu englanninkielisestä sanasta ”cyberbullying.” Saippausta edesauttaa anonyymius, internetin suuret käyttäjäryhmät sekä aikuisten ajanpuute ja tietämättömyys. Kännykällä tapahtuvan kiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi solvaavat puhelut ja viestit sekä kuva- ja videomateriaalin tallentaminen ja siirtäminen nettiin. Internet mahdollistaa ilkeiden kuvien ja viestien lähettämisen kiusatulle tai laajemmalle yleisölle. Toisen nickillä esiintyminen ja internetryhmän ulkopuolelle jättäminen määritellään myös saippaukseksi. (Hamarus 2008, 71 – 72.) Peura ym. (2009, 21) nostavat esiin, että nettikiusaaminen on selvästi yhteydessä kouluyhteisöön. Ainoastaan yksittäisissä tapauksissa se voidaan erottaa erilliseksi ilmiöksi.

11 VAIENNETTU YKSILÖ KIUZAAMISEN KIERTEESSÄ

Kiusaaminen ei yleensä ole lyhytaikainen ilmiö, useimmiten se muodostuu pitkäaikaiseksi jatkumoksi. Ilmeneepä kiusaaminen miten tahansa, pahinta siinä on itselleen tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen ja oman aseman menettäminen vertaisryhmässä. Aseman ja ystävien menettämisen myötä perusturvallisuudentunne ja ihmisarvo voivat hävitä kokonaan. Ajatellaan, että tämän päivän yhteiskunnassa ei ihmisarvoa voida enää menettää, mutta kiusatulle tämä on kuitenkin täyttä totta. Pahimmillaan kiusattu viettää tällaisessa yhteisössä suuren osan ajastaan ja elämästään. Kiusaamisen seuraukset kuuluvat kipeimpiin asioihin, joita yksilö voi kokea. (Holmberg-Kalenius 2008, 32; Salmivalli 2010, 25.) Höistad (2003, 10) painottaa, ettei kiusaamisen tuomitseminen riitä vaan kaikkien tulee ottaa vastuu läheisistään. Katseen kääntäminen merkitsee kiusaamisen hiljaista hyväksymistä. Jokaisella yksilöllä on oikeus hyvään elämään eikä kiusaamista tulisi koskaan hyväksyä.

11.1 Ulkoisista haavoista, sisäiseen kipuun

Kiusaamisella voi olla pitkäaikaiset seuraukset. Kiusattu on vertaisryhmässä fyysisesti paikalla, mutta vertaisryhmä voi kohdella kiusattua näkymättömänä. Tällaisen tilanteen jatkuessa pitkään, kiusattu voi itsekkin alkaa uskoa muiden puheisiin ja pahimmil-

laan kadottaa oman minuutensa. On vaikea ennustaa, mitkä ominaisuudet tai tavat laukaisevat kiusaamistilanteen. Tästä syystä kiusattu joutuu jatkuvasti olemaan varuillaan. Aikaisemmin turvallisiksi koettu ympäristö voi muuttua kiusatulle pelottavaksi. Esimerkiksi koulukiusatuista useat eivät uskalla käydä koulupäivän aikana vessassa. Vaikka kiusatun käytös muuttuisi vertaisryhmän toiveita vastaavaksi, hän ei voi koskaan olla vertaisryhmän silmissä täysin ”normaali”. (Holmberg-Kalenius 2008, 32 – 38.)

Kaikki kiusaamisen seuraukset eivät kuitenkaan ole havaittavissa silmin. Yksi kiusatulle tyypillinen selviytymiskeino on puolustautuminen. Puolustautumisen ei välttämättä tarvitse olla näkyvää, vaan kiusattu voi puolustautua henkisesti, kovettamalla itsensä. Kiusatun tuntema kärsimys voi pahimmillaan johtaa koston vertaisryhmän jäseniä kohtaan. (Holmberg-Kalenius 2008, 42 – 43.) Kaikissa tapauksissa kiusatusta ei tule kostonhaluista yksilöä. Useimmiten kiusatuista tulee yhä sulkeutuneempia ja vähemmän aggressiivisempia. Kuullaan usein puhuttavan, että kiusatusta muodostuisi ajan mittaan kiusaaja, mutta tätä ei kuitenkaan ole tieteellisesti todistettu. Kiusaamisen aiheuttamat seuraukset, niin suuressa kuin pienessä mittakaavassa, ovat aina uhka terveelle kehitykselle. (Salmivalli 2010, 27.)

11.2 Yksin rikkinäisen ryhmän keskellä

Yhteisö jossa esiintyy kiusaamista, on pelon varjostama ja sen yksilöt ovat jatkuvasti varuillaan. Kiusaaminen vahvistaa epävirallisia sääntöjä yhteisössä. Tämä johtaa kiusaamistilanteiden vaikeaan puuttumiseen, sillä yhteisöt säännöt eivät salli kiusaamisesta kertomista. Yleisesti on ajateltu, että vertaisryhmän jäsenet puuttuisivat kiusaamiseen sitä havaitessaan. Ajatus on sinänsä hieno, mutta tilanne koetaan yleensä niin pelottavaksi, etteivät yksilöt uskalla näin toimia. Usein ajatellaan, että miksi juuri minun pitäisi puuttua? (Hamarus 2008, 75 – 78.) Peräkylä ym. (2010, 14) muistuttavat kertomisen vaikeudesta tiivistäen, että yli puolet tutkimukseen osallistuneista (n=673) nuorista pelkää kertomisen seurauksena itse joutuvansa kiusatuksi.

Kiusaava yhteisö voidaan nähdä tavallisena yhteisönä. Asiaa tarkasteltaessa lähemmin havaitaan, että yhteisön tiiviys perustuu kiusatun sulkemiselle ryhmän ulkopuolelle. Tällä tavoin ilmenevässä yhteisöllisyydessä on kyse keinotekoisesta yhteisöllisyydes-

tä. (Hamarus 2008, 78.) Kiusaamisen puuttuminen on tärkeää kiusatun sekä vertaisryhmän kannalta. Puuttumisella vahvistetaan käsitystä siitä, että olemme vastuussa toisistamme ja jokainen ihminen on yhtä arvokas. (Salmivalli 2010, 30.)

11.3 Ohitse käveleminen on hiljaista hyväksyntää

Yksilön omakohtaiset kokemukset kiusaamistapauksista ovat tärkeitä. Tästä syystä aikuisten tulisi huolehtia, että yksilöllä on riittävästi väyliä kertoa tapahtuneesta. Kiusaamistilanteista kerrottaessa luottohenkilöitä ovat yleensä omat vanhemmat ja opettajat. (Hamarus 2008, 117.) Peräkylän ym. (2010, 13) keräämien tietojen perusteella yli puolet tutkimukseen osallistuneista yksilöistä (n=697) kokee vanhemmille kertomisen helpoksi vaihtoehdoksi. Useimmiten kiusaamisesta kerrotaan kuitenkin hyvälle ystävälle.

Yleensä kiusaamistilanteista kertominen tapahtuu kahden kesken, tällaisia hetkiä koulumaailmassa on hyvin vähän. Opettajan puuttumista tilanteeseen vaikeuttavat myös muut tekijät. Kyky tunnistaa kiusaamistilanne voi olla puutteellinen, toisaalta opettaja voi ajatella, että tilanne korjaantuu itsestään tai ettei se ole niin vakava. Tilanteen selvittelyyn vaadittavat työkalut tai menetelmät voivat olla puutteellisia tai opettaja itse kokee, ettei niiden käytöllä ole vaikutusta. Todellisuudessa opettaja voi puuttua kiusaamiseen jo muutamalla sanalla, ohitse käveleminen on hiljaista hyväksyntää. (Hamarus 2008, 89 – 92; Salmivalli 2010, 47.) Useimmiten opettajat eivät ole kyenneet onnistuneesti puuttumaan kiusaamistilanteeseen, tai eivät ole juuri tehneet asian eteen mitään. Joissakin tapauksissa puuttuminen on voinut pahentaa tilannetta. (Luopa ym. 2008, 18; Peura ym. 2009, 25)

12 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA MENETELMÄ

Opinnäytetyön tutkimustehtävän täsmentäminen ja käytetyn tutkimusmenetelmän kuvaus on tärkeää opinnäytetyön kulun ja saatujen tutkimustulosten kokonaisvaltaisen ymmärtämisen vuoksi. Näiden asioiden kautta selvennetään sitä, kuinka tulokset ovat syntyneet ja millaisten vaiheiden kautta niitä on tässä opinnäytetyössä työstyetty. Opinnäytetyön tulosten todenperäisyyden kannalta luotettavuuden pohdinta on myös tärkeä osa opinnäytetyötä.

12.1 Tutkimustehtävä ja kohderyhmä

Opinnäytetyön kohteeksi on valittu Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoitukset yhden syyslukukauden ajalta, 1.8.2009 – 31.12.2009. Kirjoituksia on yhteensä 110 kappaletta. Tutkimuskohteen valinnalla on kolme perustetta: ensinäkin keskusteluryhmä on suunnattu nuorille. Toinen peruste on, että kiusaamista käsittelevät kirjoitukset ovat omaehtoisesti tuotettuja. Kolmantena perusteena on, että kirjoitukset ovat suhteellisen tuoreita. Nämä asiat mahdollistavat realistisen ja ajankohtaisen kuvan saamisen nuorten kiusaamisen kokemuksista juuri tänä päivänä.

Tutkimustehtävämme on kaksiosainen:

1. Mitkä kiusaamiseen liittyvät asiat puhuttavat nuoria kirjoittajia?
2. Mitkä kiusaamisen ilmenemismuodot nousevat kirjoituksista esille?

12.2 Laadullisen aineiston analyysi tutkimusmenetelmänä

Tämä opinnäytetyö on tutkimukselliselta otteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineiston kattavan otannan vuoksi opinnäytetyössä on myös käytetty tapauksien ja ilmiöiden ilmaisua prosenttilukuina, joka kuuluu osaksi kvantitatiivista menetelmää. Prosenttiluvut selventävät sitä, kuinka laajasta ilmiöstä on kulloinkin kyse. Eskolan ja Suorannan (2005, 14) mukaan kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen menetelmän vastakkainasettelu on turhaa, silloin kun etsitään sopivinta menetelmää esittää tutkimustulokset ymmärrettävästi. Hyvän tutkimuksen tekemisessä on olennaista käyttää tutkimustehtävän ratkaisuun tarvittavia menetelmiä.

Opinnäytetyössä tarkastelemme pääasiassa keskustelujen aloituskirjoituksia, koska viestiketjujen vastaukset ilmensivät pääasiassa avun ja tuen elementtejä, eikä niissä yleensä kerrottu omakohtaisia kiusaamisen kokemuksia. Hirsjärven ym. (2009, 164) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään menetelmiä, joissa tutkimuksen kohteen omat mielipiteet ja kokemukset ovat tärkeitä. Tutkimuksen kohderyhmä ei ole satunnaisesti valittu vaan valinta tapahtuu perustellusti. Eskola ja Suoranta (2005, 19) tarkentavat, että laadullisen tutkimuksen analysoinnissa olennaista on rajata aineisto, ilman rajausta laadullisen aineiston tarkastelu ei lopu koskaan.

Nuorten kirjoituksia tarkastellaan yksilön omakohtaisten kokemusten perusteella, yrittäen saada kokonaisvaltainen kuva kiusaamistilanteesta ja kiusaamisen taustalla olevista syistä. Kiusaamisen kokemukset ovat kirjoittajalleen todellisia ja juuri siksi jokaisen yksilön kirjoitus on merkittävä. Tämän vuoksi opinnäytetyön lähtökohtana ei ole todentaa tekijöiden oletuksia tai nostaa esiin ainoastaan aikaisempaa tutkimustietoa tukevia tuloksia. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ihmisen todellista elämää ja tarkastella tutkimuskohdetta kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161).

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on aineiston analyysi. Aineiston analyysi alkoi jo aineiston hankintavaiheessa tammikuussa 2010. Aluksi perehdyimme aineistoon lukemalla nuorten kirjoitukset. Ensimmäisen lukukerran yhteydessä havaittiin, että kirjoituksissa toistui tiettyjä kiusaamiseen liittyviä asioita ja ilmiöitä. Näistä asioista ja ilmiöistä rakensimme opinnäytetyön teoreettista viitekehystä. Seuraavassa vaiheessa luokittelimme kirjoittajat sukupuolen mukaan. Kirjoituksista 63 kappaletta on tyttöjen kirjoittamia, 18 kappaletta poikien kirjoittamia ja 29 kirjoittajan sukupuolta on vaikea määrittellä. Sukupuolen mukaan jaetut kirjoitukset ovat numerojärjestyksessä, esimerkiksi tyttö 1, poika 1 ja määrittelemätön 1. Luokittelun tekeminen helpotti aineistoon palaamista analyysi vaiheessa. Sukupuolen mukaisesti jaettujen kirjoitusten perusteella tyttöjen ja poikien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä oli helpompi nostaa esiin.

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa ja tuottaa uudenlaista tietoa tutkimuskohteesta, kasvattamalla hajanaisesta aineistosta selkeä ja mielekäs kokonaisuus. (Eskola ja Suoranta 2005, 137.) Opinnäytetyön aineiston selkeyttäminen ja käsittely tutkimuskysymyksien kautta eivät olisi olleet mahdollisia ilman aineiston

tematisointia eli teemoittelua, tästä syystä kirjoitukset jaoteltiin teemoittain. Tämä tapahtui etsimällä kirjoituksista esimerkiksi kohtia, jotka ilmensivät koulukiusaamista, kiusaamisen ilmenemismuotoja tai ominaisuuksia, joihin kiusaaminen kohdentui. Esimerkiksi koulukiusaaminen teeman alle kerättiin nuorten kirjoituksia alla olevien alleviivattujen esimerkkikohtien perusteella:

”Mua kiusaa suurin osa meidän luokan pojista...”

(Poika 8)

”...Muutaman viikon päästä mua päin heitettiin meien luokan pojan cappi...”

(Tyttö1)

”Olin eilen diskossa, siel oli meijä luokkalaisii poikii ne kiusas mua...”

(Tyttö 21)

Teemoittelu toteutettiin aluksi ruutupaperille, mutta aineistoon uudelleen palaaminen osoittautui hankalaksi. Tästä syystä aineiston teemoihin jaon teknisessä toteutuksessa käytettiin apuna Excel-ohjelmaa, jolloin alkuperäiseen aineistoon oli huomattavasti helpompaa palata. Lisäksi tämä mahdollisti tapausten ja ilmiöiden lukumäärän laskeamisen. Aineistossa esiintyy myös kirjoituksia, joissa ei käsitellä kiusaamista, näitä kirjoituksia ei ole kuitenkaan poistettu, vaan ne ovat olleet loppuun asti osa aineistoa. Eskolan (2007, 169 – 170) mukaan aineisto analyysin tyypillinen piirre on järjestää aineisto teemoittain. Teemoihin jakaminen onnistuu vain kunnollisen perehtymisen myötä. Ellei kirjoituksesta löydy teemaan liittyvää asiaa, ei sitä kuitenkaan voida poistaa kokonaan, sillä jokaisen kirjoituksen nähdään olevan arvokas osa analyysia.

Teemoittelun jälkeen aineistosta muodostui selkeä sekä hallittava kokonaisuus, joka vastasi asetettuja tutkimuskysymyksiä. Kutakin teemaa tarkasteltiin kokonaisvaltaisesti, pohtien sitä, miksi juuri nämä asiat puhuttavat nuoria ja mitä syitä näiden ilmiöiden esiintymisen taustalta voidaan löytää. Eskolan ja Suorannan (2005, 174) mukaan aineiston analyysissa aineistosta voidaan kerätä tutkimustehtävän kannalta olennaiset aiheet, jolloin teemojen kautta syntyneestä pohdinnasta muodostuu oikeanlainen kuva ilmiöstä.

Aineiston analyysin viimeisessä vaiheessa etsittiin kytkentöjä teoriaan ja aikaisempiin tutkimuksiin yhdistäen viittaukset tekijöiden pohdintaan. Esille nostettiin myös nuorten kirjoituksia, jotka kuvaavat kutakin teemaa perustellusti. Näiden esimerkkien tarkoitus on saada lukija pohtimaan aihetta nuoren näkökulmasta ja havainnollistaa nuorten kokemuksia tarkemmin. Opinnäytetyön tulokset ja niistä syntynyt analyysi on muodostunut pitkän pohdinnan ja erilaisten tulkintojen tuloksena. Eskolan (2007, 171 – 173) mukaan tutkija tekee tulkinnat ja pohdinnat aineistoon perusteellisen tutustumisen jälkeen. Tyypillistä on, että tuloksissa viitataan teoreettiseen viitekehykseen ja aikaisempiin tutkimuksiin, jolloin aineisto kasvaa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi nostamalla analyysiin mielenkiintoisia lainauksia aineistosta.

12.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Analyysia työstäessä tiedostettiin, että objektiivisuuden säilyttäminen tulosten pohdinnassa on erityisen tärkeää, jotta tekijöiden omat mielipiteet ja aikaisempi tieto asiasta eivät vaikuta analyysiin liialti. Täydellisen objektiivisuuden saavuttaminen ei kuitenkaan ole koskaan mahdollista. Tuloksista syntynyt pohdinta perustuu kuitenkin kahden tekijän ajatuksiin ja näkemyksiin, tämän vuoksi voidaan ajatella, että näitä tuloksia on käsitelty useasta eri näkökulmasta. Pohdinta voi myös synnyttää lukijassa uudenlaisia näkemyksiä asiaan.

Keskusteluryhmän kirjoittajille ei ole erikseen tiedotettu, että kirjoituksia käytetään osana opinnäytetyötä. Tätä päätöstä voidaan perustella sillä, että opinnäytetyöstä tiedottaminen Nuortennetti sivustolla olisi ohjannut kiusaamiskeskustelun etenemistä tahtomattakin tekijöitä kiinnostavaan suuntaan. Ilmoittamatta jättäminen herätti miettimisen aihetta myös tekijöissä: onko eettisesti oikein käyttää nuorten kirjoituksia pyytämättä ensin lupaa? Pohdinnan kautta tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että nuoret ovat tietoisia internetin ja kiusaaminen-keskusteluryhmän julkisuudesta. Kaikki kirjoittajat esiintyvät nimimerkillä, eikä niistä voi tunnistaa yksilöä. Lisäksi Nuortennetin periaatteissa ja säännöissä on maininta, että nuori antaa jo kirjoittaessaan Mannerheimin Lastensuojeluliitolle luvan käyttää julkaistuja tekstejä koulutus- ja esitysmateriaaleissa, julkaisuissa sekä tutkimusaineistona.

Keskusteluryhmän kirjoitusten todenperäisyys on myös kiistanalainen. Ainakin yhdestä kirjoituksesta on havaittavissa suoraan, että kyseessä on vitsi. Kirjoitetut kokemukset voivat olla myös liioiteltuja tai keskittyä ainoastaan yhteen näkökulmaan, jättäen pois paljon olennaista. Tämä asia huomioitiin tuloksia esiteltäessä, sillä emme lainanneet esimerkiksi vitsinä pitämäämme kirjoitusta.

Aineiston luokittelu sukupuolen mukaan on suuntaa antava. Joissakin tapauksissa kirjoittajien sukupuolen olemme joutuneet päättämään tekstiyhteyden, nimimerkin ja asiayhteyden perusteella. Kirjoitusten perusteella päättämämme tapaukset olivat aika selviä. Epäselvien tapausten kohdalla tämä olisi ollut satunnaista arvailua, siksi emme tähän ryhtyneetkään. Täydellä varmuudella ei kuitenkaan voida sanoa, että esimerkiksi työiksi luokitellut kirjoittajat olisivat tyttöjä.

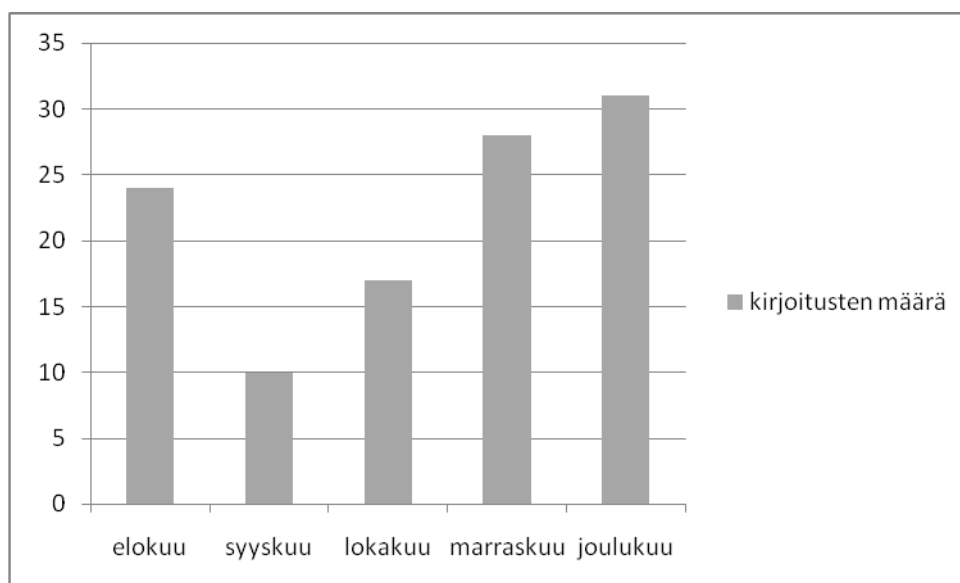
13 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Kiusaaminen on edelleen nuorten keskuudessa esiin nouseva ilmiö. Nuortennetin kiusaaminen keskusteluryhmä toimii merkittävänä tilana, jossa kiusaamisen kokemuksista voidaan kertoa. Nuorten kokemukset kiusaamisesta ovat erilaisia ja esiintyvät eri tavoin. Kirjoitukset antavat ajankohtaisen kuvan siitä, millaisena kiusaaminen esiintyy nuorten elämässä. Yksityiskohtaisemman tarkastelun kautta pohditaan sitä, miksi juuri nämä teemat puhuttavat nuoria ja mitä tekijöitä keskustelua herättävien teemojen taustalta voi löytyä. Tätä kautta saamme tarpeellista tietoa kiusaamisen nykytilasta, jotta tulevaisuudessa voidaan puuttua ja ennaltaehkäistä juuri oikeanlaisia asioita.

13.1 Otollisinta aikaa kirjoittaa

Kirjoitusten julkaisuajankohtia tarkasteltaessa on huomattavissa, että kirjoitukset painottuvat alkusyksyyn sekä loppuvuoteen. Painottumista lukukauden eri vaiheisiin voidaan selittää ainakin kahdesta eri näkökulmasta. Kuvassa 1 on esitetty Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmään julkaistut kirjoitukset kuukausittain.

TAULUKKO 4. Kirjoitusten julkaisuajankohdat.

Kirjoitusten painottumista alkusyksyyn voi perustella koulun syyslukukauden alkamisella. Syyslukukausi tuo usein tullessaan uudet ryhmäjaot ja siirtymisen oppilaitoksesta toiseen, joka voi aiheuttaa esimerkiksi pelkoa joutua kiusaamisen uhriksi. Yksilöiden tutustuessa alkaa syntyä ryhmä tai pienempiä ryhmiä. Uudessa ryhmässä jokaisella on tarve löytää oma paikkansa (esim. Salmivalli 2005), ilman paikkaa yksilö voi jäädä ryhmän ulkopuolelle. Yksinäinen yksilö on helppo kiusaamisen kohde, tämä on varmasti asia jonka myös jokainen yksilö tiedostaa. Tästä syystä pelko kiusaamisen kohteeksi joutumisesta on läsnä myös niiden yksilöiden elämässä, jotka sitä eivät vielä ole kokeneet.

”Moi. Mulla on epävarma olo nykyään koulussa, kun ennen olin edellisen luokan suosituin poika ja kaikki oli hyvin, mutta nyt kun vaihdoin koulua niin olen joutunut pienen ivan kohteeksi yhden kaverin osalta ja pelkään että kohta kaikki rupeaisivat ivaamaan minua.”.

(Poika 13)

Tätä asiaa voidaan lähestyä myös toisesta näkökulmasta kiinnittämällä huomio aiemmin kiusaamisen uhreiksi joutuneisiin. Nämä yksilöt saavat usein koulujen lomien ajan hengähtää jokapäiväisen pelon sijaan. Loman päättymisen merkitsee paluuta turvattomaan ympäristöön. Tilanteen purkamiseksi voidaan turvautua kirjoittamaan keskusteluryhmän sivulle toivoen muutosta. Erilaiset kertomisen mahdollistavat väylät

ovat avainasemassa oman olon helpottamiseksi (ks. Hamarus 2008), keskusteluryhmä voi olla jopa ainoa paikka, jossa uskalletaan kertoa kiusaamiseen liittyvistä asioista. Yksilö hakee kirjoituksellaan konkreettisia neuvoja tilanteen purkamiseksi ennen kouluun palaamista.

”...Mua pelottaa vähän mennä uuteen kouluun, koska pelottaa, et se alkaa kiusata mua taas, ja vielä pahemmin. Pitäiskö mun muuttaa viime tingassa jonnekki muualle ja vaihtaa koulua? Mä en tiää, mitä teki sin...”.

(Tyttö 59)

”...Itseasiassa suurin kiusaaminen on jo ohi. En sitten tiedä mitä ens vuonna tapahtuu, kun meen yläasteelle...”.

(Tyttö 12)

Koulumaailman muuttuva luonne ja vaihtuvat ryhmäjaot pitävät yllä jatkuvaa epävarmuutta tulevaisuuden suhteen. Mitään ei koeta pysyvänä. Vaikka kiusaamista ei omassa yhteisössä esiintyisikään, suunnataan katseet jo tuleviin vuosiin.

13.2 Apua ja tukea avautumalla

Nuorten arjen teknologisoituminen on johtanut siihen, että vapaa-aika, ihmissuhteiden ylläpito ja kokemuksista sekä tunteista avautuminen ovat siirtyneet yhä enemmän virtuaaliseen maailmaan. Keskusteluryhmät tarjoavat mahdollisuuden avautua ja saada apua, tukea sekä neuvoa. Kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoittajista 55 % (n=61) pyytää kirjoituksessaan suoraan apua tai neuvoa mainitsemaansa tilanteeseen.

Keskusteluryhmään kirjoittamisen suurin syy on hakea muilta keskusteluryhmän jäseniltä tukea. Tästä syystä apua ja neuvoa hakevia kirjoittajia on oletettavasti enemmän, vaikka avunpyyntöä ei esitetä suoraan. Osa kirjoitusten otsikoista konkretisoi avun pyytämisen: *”Voisko joku auttaa??”, ”Kiusattu taas...(Mitä te ite tekisitte täs tilantees?)”, ”auttakaa mua!!!”* sekä *”Auttakaa plliiss!;((:;/”*. Avun ja tuen hake- mista voidaan perustella myös ikään liittyvällä tarpeella kuulua osaksi vertaisryhmää.

Vertaisilta saadut kannustavat kommentit ovat luultavasti yksilölle paljon tärkeämpiä kuin aikuisten mielipiteet.

Kirjoittajien joukossa on myös yksilöitä, joille on tärkeää tuoda oma mielipide asiasta julki. Tällaisia kirjoituksia on 13 % (n=14) aineistosta. Nämä yksilöt eivät hae tukea muilta vaan haluavat vedota kirjoituksellaan muihin sekä purkaa omia tuntemuksiaan. Keskusteluryhmässä kiusaamisen vastustaminen on anonymiteetin suojassa yksilön kannalta huomattavasti riskittömämpää kuin kasvokkain.

”...Koulut alkavat pian, jossain päin ovat jo alkaneet. Antakaa toistenne olla rauhassa, antakaa toistenne tuntea olonne turvalliseksi koulussa. Lopettakaa kiusaaminen. Ette hyödy siitä mitenkään. koulutatte toki erittäin kovia ihmisiä, sellaisia jotka ovat rakentaneet suojamuurin ympärilleen. Sellaisia, jotka eivät uskalla solmia uusia ystävyssuhteita, jotka eivät uskalla rakastaa. Jotka eivät uskalla katsoa silmiin ketään. Koska he ovat rakentaneet muurin ympärilleen. He eivät enää halua lisää kipua, tuskaa ja surua. He ovat vahvoja, mutta arkoja. Sen vuoksi, että heitä kiusattiin. Kaikki te, jotka olette kiusanneet toista oppilasta. Pysähtykää hetkeksi ajattelemaan. Sinä voit vaikuttaa. Jos olet tarpeeksi rohkea. Voit auttaa kiusattua.”

(Tyttö 30)

*”...Sattuu, pienet hartiat kun alas painuu
Koskee, paha lääkettä on siihen löytää
Kiusaajat saapuvat, näytös voi alkaa
Koskee, kun sivusta vain sitä katson...”*

(Määrittelemätön 17)

Joistakin keskusteluryhmän aloituskeskusteluista on syntynyt viestiketjuja. Nämä viestiketjut ovat erityisen kallisarvoisia keskustelun aloittajalle. Parhaimmillaan viestiketjut sisältävät kaksikymmentä vastausta. Joukossa on kuitenkin joitakin kirjoituksia, joihin muut keskusteluryhmän jäsenet eivät ole vastanneet. Keskusteluryhmä näyttää muotoutuneen tilaksi, jossa toista yksilöä autetaan vaikeiden asioiden ja tapah-

tumien yli (ks. Heinonen 2008), keskusteluryhmässä välittäminen ja myötätunto ovat aitoa. Viestiketjuun vastaaminen auttaa myös vastaajaa.

13.3 Sanallinen kiusaaminen puhuttaa

Kiusaaminen-keskusteluryhmään kirjoittajista 85 % (n=93) kertoo itse tai kaverinsa joutuneen kiusaamisen kohteeksi. Kaverin puolesta kirjoitti 5 % (n=5) kirjoittajista. Kaikki kirjoittajat eivät maininneet kuinka kiusaaminen ilmenee. Sanallinen kiusaaminen nousee vahvasti esille nuorten kirjoituksista. Fyysisen ja hiljaisen kiusaamisen kokemukset puhuttavat myös nuoria, mutta pienemmässä mittakaavassa.

Sanallisen kiusaamisen kokemukset puhuttavat 78 % (n=73) kirjoittajista. Sanallinen kiusaaminen nousee esille kirjoituksissa erityyppisesti. Yleisimmin se ilmenee haukkumisena ja nimittelynä. Erilaisten haukkumanimitysten käyttö on arkipäiväistynyt (vrt. Peura ym. 2009) ja varsinkin tytöt näyttävät kokevan esimerkiksi ”lissuksi” ja ”pissikseksi” haukkumisen erittäin loukkaavana. Tällaisten nimitysten käyttäjä ei välttämättä edes ymmärrä loukkaavansa toista, sillä nämä voivat olla käyttäjälleen neutraaleja ”kutsumanimiä” tai osa nuorisoslangia. Toisaalta näiden nimitysten käyttö on mahdollista luokitella myös sukupuoliseksi häirinnäksi. Erilaisten nimitysten käyttö koetaan kuitenkin hyvin yksilöllisesti, jo yksikin kerta voi tuntua kiusaamiselta.

”mua ärsyttää minua haukutaan(ei kaikki) pissikseksi.Olen vain t-paidalla ja lökäreillä ja nappi korvikset..Pidän vaatteista ja jos kus on vähän hienompaa kin päällä kuten koruja!Olen kiltti bestikseni mielestä ja hän ei valehtele!Olen yksinäinen!MITÄ MÄ TEEN.....pissis on törkee ja hienosteleva ihminen niin eli EN MINÄ AUTA!!!!!!!!!!!!”.
(Tyttö 26)

Uusien nimittely- ja haukkumasanojen käyttö ei kuitenkaan näytä sivuttaneen vanhoja nimityksiä. Helpointa näyttää olevan kiinnittää huomio yksilön ulkonäköön tai muihin ominaisuuksiin. Näistä seikoista muodostetaan haukkumasanoja, jotka kaikki muutkin huomaavat ja jotka varmasti satuttavat.

”on tosi tyhmä kun kaikki aina kiussaa mut :(olen tummahko poika asun helsinki. mua haukkutaa läski ja neekeri ja rillipää ja rautaturpa ja kaikki :(...”.

(Poika 9)

”Mua kerran tai aika montakin kertaa on haukuttu Rilli-Rouskuksi ilman hyvää syytä ja se ärsyttää...”

(Määrittelemätön 7)

”mitä mun pitää tehdä kun mua haukuttiin pojaks ku leikkasin hiuksia lyhyemmäksi ja siitä muistutetaan vieläkin ja sanotaan Markuksi vaiko oon tyttö.!!!!?????????”.

(Tyttö 32)

Perättömien juorujen levittäminen kuuluu myös osaksi sanallista kiusaamista. Erityisen ahdistavaksi juoruilun tekee se, ettei yksilö voi tietää mitä hänestä puhutaan. Pelko juoruilun kohteeksi joutumisesta on havaittavissa kirjoituksista. Pahinta näyttäisi kuitenkin olevan kokemus siitä, että ystävä puhuu selän takana. Juoruilun kohteeksi joutuminen saa aikaan turvattomuuden tunnetta ja synnyttää pelon yksin jäämisestä. Juoruilu on helppo tapa kiusata toista, sillä sitä ei tarvitse tehdä kasvotusten vaan keksityt tarinat voidaan kertoa eteenpäin. Juorun liikkeelle laittaja voi kuitenkin olla varma, että juoru tavoittaa uhrin ennemmin tai myöhemmin.

Juoruilu on usein tyttöjen välistä (esim. Höistad 2003), siihen liittyy kateus sekä oman aseman nostaminen yhteisön tai vertaisryhmän silmissä. Kirjoitusten perusteella ei kuitenkaan näytä olevan tavatonta, että juoruilun kohteena olisi poika. Mielenkiintoinen ilmiö on, että juoruilu alkaa usein katkenneesta kaverisuhteesta. Syynä tähän voi olla yksilön tarve tulla hyväksytyksi arvostetumpaan ryhmään tai katkeruus siitä, että ystävä viettää enemmän aikaa muiden kanssa.

”...Ne on saanu kaikki vihaan mua, ku ne on levitelly musta kaikkia juttuja. Nyt mua haukutaan kokoaja. Eniten ne mun entiset bestikset haukkuu mua. En voi ymmärtää niitä... viel puol vuotta sitte oltii bestiksii...”.

(Tyttö 20)

”Moi.... Apua! Hyvä ystäväni on koulussa alkanut käyttäytyä kuin minua ei olisikaan, ei puhu eikä mitään muutakaan niin kuin ennen teimme yhdessä. Pelkään että hän puhuu selkäni takana ja kohta kaikki olisivat samalla tavalla minua kohtaan kuin hän. En ole kuullut että mitään olisi puhuttu, mutta omituinen käytös saa minut tosi surulliseksi, ja että onko hänellä oikeasti jotain minua vastaan. APUA mitä minun pitäisi tehdä?”.

(Poika 10)

Syynä sanallisen kiusaamisen yleisyyteen voi olla sen toteuttamisen helppous. Kiusaajan ei tarvitse olla fyysisesti vahvempi tai edes vertaisryhmässä arvostettu. Kuka tahansa pystyy käyttämään sanallisen kiusaamisen keinoja tehden sen näkyvästi tai piilossa. Sanallinen kiusaaminen on myös helpoin tapa nostaa omaa asemaa ryhmässä, sillä sitä ei paheksuta välttämättä niin paljon kuin muita kiusaamisen ilmenemismuotoja. Joissakin tapauksissa sanallinen kiusaamisen ilmentymät voivat muodostua ryhmän sisäiseksi hauskaksi vitsiksi. Sanallinen kiusaaminen näyttää puhututtavan nuoria ja herättävän ajatuksia siitä, miksi näin toimitaan. Sanallinen kiusaaminen koetaan toistuvana myös nimittely- ja haukkumasanat pysyvät muuttumattomina. Vaikka yksittäinen sanallinen hyökkäys ei satuta, pitkään jatkunut nälviminen koskee varmasti.

13.4 Sanallinen kärjistyy fyysiseksi

Fyysinen kiusaamisen kokemuksista puhui 20 % (n=19) kirjoittajista. Yleisesti fyysinen kiusaaminen koetaan tönimisenä ja potkimisena, mutta joissakin kirjoituksissa se on kärjistynyt äärimmäisiin tekoihin. Tässä opinnäytetyössä luokitellaan fyysiseksi kiusaamiseksi myös tavaroiden anastaminen ja rikkominen, sillä kirjoituksissa esiintyvä tavaroiden anastaminen loukkaa yksilön fyysistä koskemattomuutta. Esimerkiksi vaatteita ja asusteita on riistetty fyysisin keinoin kirjoittajan päältä. Tyypillistä kirjoituksissa on fyysisen kiusaamisen yhdistyminen sanalliseen kiusaamiseen.

”tänään koulun jälkeen meiän reppuja on kaiveltu ja jotku yläasteen pojat yritti polttaa meiän penaalit sytkärillä...”.

(Tyttö 23)

”Mikä on yhdellä tytöllä ongelmana? hän on uusi meidän koulussa, ja aika kiva. ollaan kai, kavereita, mutta kun ruvettiin tulee tutummaks niin hän rupes ilman minun lupaani ottamaan tavaroitani!! esim. tunnilla hän otti minun kädestäni yhden rannekorun ja laittoi omaan käteensä!!!! kauheeta!! ja kun sain uuden kauluhuivin, semmosen ihanan, niin tämä otti sen minun kaulastani pois ja laittoi sen itselleen...”

(Tyttö 19)

Fyysisestä kiusaamisesta kertovissa kirjoituksista ilmenee, että se on useimmiten poikien toteuttamaa. Pojat ovat luonnostaan fyysisempiä kuin tytöt (ks. esim. Manninen 2002), tästä syystä fyysisten keinojen käyttäminen on heille ominaisempaa. Pienellä nokittelulla saadaan muodostettua poikien välinen arvojärjestys. Poikien kiusaamisen ja heille tyypillisen käytöksen välille voi olla vaikea tehdä eroa (vrt. Höistad 2003). Kirjoitusten perusteella myös tytöt joutuvat fyysisen hyökkäyksen kohteeksi yhä useammin varsinkin poikien toimesta. Kirjoitusten kannalta on olennaista miettiä, mistä syystä pojat käyttäytyvät näin myös tyttöjä kohtaan.

Nykypäivänä fyysisen koskemattomuuden raja on yhä häilyvämpi. Voidaan olettaa, että myös tytöistä on tullut jollain lailla fyysisempiä kuin aikaisemmin. Sukupuolten väliset erot ovat tasaantuneet ja voi olla, että tässäkin asiassa miesten ja naisten koetaan olevan ikään kuin samalla viivalla. Yleensä oletetaan, että kiusaaminen tapahtuu piilossa mutta fyysisen kiusaamisen kohdalla tätä väittämää voidaan kyseenalaistaa. Fyysistä kiusaamista käytetään myös vallan välineenä. Tästä syystä voi olla perusteltua toteuttaa kiusaaminen niin, että vertaisryhmä varmasti huomaa kumpi yksilö on vahvempi.

”...kun menin koulusta kotiin niin ne kiusaajat seuras mun takana yrittivät olla piilossa mut mä huomasin ne.. olin menossa isäni luokse äidin luota ja sit ne alko kivittää mua... ja sit ne meni pyörillä ohi ja ne huusivat: Läski, paska, H.U.O.R.A., PÄTKÄ... Sen jälkeen en oikein uskaltanut mennä kouluun mut kuitenkin menin, kun menin koululle niin kiusaajat oottivat ja ne kamplas mut rappusissa ja onneks en kaatunut...”

(Tyttö 25)

”kaikki kiusaa mua ku mä painaa melkei 10000000000000000000 tonni ja pul on pien pää. mua itkettää iha hirvees ja mua sit mua on potkittu koko ikä.”.

(Poika 11)

Osa fyysisestä kiusaamisesta kertovista kirjoituksista nosti esiin sen kuinka äärimmillen teot ovat kärjistyneet. Tällaisissa teoissa ei ole kyse enää pelkästään kiusaamisesta vaan ne täyttävät jopa pahoinpitelyn merkit. Kirjoitusten perusteella ei saa selkeää kuvaa siitä onko kyseessä yksittäinen teko vai seuraus pitkään jatkuneesta kiusaamisesta. Pohtimisen aihetta herättää mikä saa kiusaajan käyttämään äärimmäisiä tekoja, joiden seuraukset voisivat olla todella vakavia. Vielä kauheampaa on kuvitella millaiselta tällaisen kiusaamisen kohteeksi joutuneesta yksilöstä tuntuu varsinkin jos kiusaamista vähätellään.

*”Itteä kiusattiin koulussa 9 vuotta. Niin henkisesti kuin fyysisestikin, ker-
ran oli hengenlähtökin lähellä kun kiviseen jokeen heittivät, melkein joka
päivä koulun jälkeen potkittiin ja hakattiin. Opettajille kerroin kiusaami-
sesta pari kertaa, mutta molemmilla kerroilla sama vastaus; ”ei meidän
koulussa kiusata, ne vaan leikkii. älä välitä.” ...”.*

(Tyttö 34)

Sanallinen kiusaaminen on helposti määriteltävissä leikiksi mutta kun halutaan satuttaa, fyysinen kiusaaminen on varmin tapa päästä tavoiteltuun lopputulokseen. Kiusatulle ei varmasti jää epäselväksi fyysisen hyökkäyksen takana piilevä viesti. Kirjoituksista nousee kuitenkin esille, että oli fyysinen kiusaaminen kuinka raakaa tahansa näyttää sanallinen kiusaaminen satuttavan yksilöä enemmän. Kirjoittajat kertovat fyysisen kiusaamisen kokemuksista ikään kuin ohimennen ja painottavat enemmän sanallisen kiusaamisen tuottamaa jatkuvaa tuskaa.

13. 5 Vaikeasti havaittava hiljainen kiusaaminen

Hiljainen kiusaaminen esiintyy nuorten kirjoituksissa syrjimisenä, ryhmän ulkopuolelle sulkemisena, katseina, eleinä ja ilmeinä. Tällaisten kokemusten kohteeksi on joutu-

nut 19 % (n=18) kirjoittajista. Hiljaisen kiusaamisen kokemukset ovat vaikeasti havaittavissa nuorten kirjoituksista, ellei niitä suoraan mainita.

Hiljainen kiusaaminen näyttää olevan yleisempää tyttöjen keskuudessa, kuten myös Peura ym. (2009) tuovat esille. Hiljainen kiusaaminen on otollisin tapa oman aseman nostattamisen kannalta, sillä toisen yksilön pois sulkeminen saattaa mahdollistaa oman pääsyn ryhmän jäseneksi. Vertaisryhmään kuulumisen nuoruuden ikävaiheessa on erittäin tärkeää (esim. Salmivalli 2005), siksi ryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla tuskallista yksilölle. Jokaisella yksilöllä on tarve tulla hyväksytyksi, sillä ilman ainutakaan ystävää kiusaamisen kokemukset tuntuvat vielä raskaimmilta (vrt. Wuokko 2008). Hiljaista kiusaamista kokeneet yksilöt kirjoittavat pahasta olostaan avoimesti, tavoitteenaan kuulua osaksi edes tätä keskusteluryhmää.

”...Ongelmani on se, että mua syrjitään, tehdään piloja...Jopa omat ainoot kaverit kaupungissani syrjivät minua...He syrjivät mua kaikesta niinkun ylipainosta, puhun oudosti siis hiljaisesti ja hitaasti ja jotenkin sanon kuulema kirjaimia vääri tai ne kuulostaa ja oon täys ääliö r-vika on myös...”

(Poika 7)

”Vielä lukukauden alussa meidän luokka tuntu tosi kivalta, mutta nyt tuntuu siltä, että vihais mua. Mut on leimattu luokan viralliseksi hylkiöksi, joten enää ani harva uskaltaa olla mun kaveri, koska pelkää, että niitakin aletaan kiusata. Pari kaveria mulla on luokalla ja eri luokilla, eri kouluissa ja jopa eripaikkakunnilla tosi hyviä ystäviä. Silti musta tuntuu pahalta se, että niin monet inhoaa mua. Mua on haukuttu rumaks ja inhottavaks ja haisevaks sekä salassa että päin naamaa. Lisäks mun yksityisasiota on kerrottu sellasille, joiden tietoon en TO-DEL-LA-KAAN haluais niitä. En tiedä tarkkaan kuka niistä kerto. Ajattelin, et mä en enää ikinä luota kehenkään, enkä kerro kenellekään mitään, mutta selvis että se oli huono ratkasu. Mä en kestä, jos en saa purkaa tunteitani. Koulussa oli yks päivä tosi vaikee pidätellä itkua...”

(Tyttö 52)

Hiljainen kiusaaminen on kaikista vaikeimmin huomattavissa, se pystyy jatkumaan toisten katseilta piilossa pitkiäkin aikoja samalla musertaen yksilön itsetunnon ja kyvyn luottaa muihin ihmisiin. Tästä syystä hiljaisen kiusaamisen havaitsemiseen tulisi kehittää uusia puuttumismalleja. Nuoruudessa yksilön identiteetti ei ole vielä täysin rakentunut ja vertaisryhmän mahdollistama erilaisten roolien kokeileminen on tärkeä osa minäkäsityksen muodostumiselle. Ilman vertaisryhmän tukea yksilö ei pääse kokeilemaan erilaisia rooleja ja jää arvailuiden varaan millainen identiteetti sekä itsetunto muodostuvat yksilölle jota kohdellaan hylkiön lailla. Nuoruudessa yksilöllä on myös tarve saada ympäristöltään jatkuvaa palautetta, mutta tällaisissa tapauksissa palaute on yleensä negatiivista.

Hiljaiseen kiusaamiseen kuuluvan syrjimisen taustalla voi olla kyse katkenneesta kaverisuhteesta. Katkennutta kaverisuhdetta käsiteltiin tarkemmin jo sanallisen kiusaamisen yhteydessä. Hiljainen kiusaaminen ei välttämättä näyttäydy tekijälleen kiusaamisena eivätkä hiljaisen kiusaamisen keinoja käyttävät nuoret välttämättä tiedosta sen aiheuttamia seurauksia. Toisen yksilön kasvoilta ei pystytä lukemaan näkyvää reaktiota ja lisävaikeutta tuottaa se, että kiusattu muuttuu yhä näkymättömämmäksi yhteisössä (ks. esim. Holmberg-Kalenius 2008). Yksilöön kohdistetut merkitsevät hymähtelyt, huokaukset ja katseet tuntuvat erityisen pahalta, koska niitä ei välttämättä aina osata tulkita oikein. Tilanteiden uusiutuessa voidaan tahatonkin katse tulkita kiusaamiseksi.

13.6 Sähköinen saippaus tavoittaa missä vain

Yhteiskunnan uudistuessa kiusaamisen ilmenemismuodot ovat saaneet rinnalleen uusia muotoja. Tämä ilmenee myös nuorten kirjoituksista. Uusien ilmenemismuotojen tarkastelu on tärkeää, jotta ymmärretään millä tavoin kiusaaminen on muuttunut ja mitkä ilmenemismuodot tulevat mahdollisesti muokkautumaan näkyvämmäksi osaksi kiusaamiskulttuuria tulevaisuudessa. Tämän myötä myös ennaltaehkäisy helpottuu. Sosiaalinen media on avannut väylän itseilmaisulle ja uudentilaiselle vuorovaikutukselle (esim. Matikainen 2008), ei siis ole ihme, että milleniaali-sukupolvi on oppinut hyödyntämään sosiaalista mediaa kiusaamistarkoituksessa. Kännykän ja tietokoneen käyttö kiusaamistarkoituksessa on näkyvissä myös nuorten kirjoituksista. Sähköisen saippauksen kokemuksista kirjoittaa 4 % (n=4) nuorista.

”Oon hesast ja mua on kiusattu ircis kun laitoin sinne kuvan ittestäni niin mua altiin koulus kiusaa ja poistin itseni ircist ja kiusaaminen loppu joten ehdotan että niitä joita kiusataan netis niin poistais sen homman.”.

(Tyttö 17)

”...Ihan kaikki puhuu musta pahaa paitsi minun 1 hyvä ystävä. Nyt ihan eilenkin kännykkääni ilmesty luokkalaiseltani tytöltä vistejä: Tiedätkö miksi sulla ei ole ystäviä, sulla ei ole elämää, Olet matkija, hanki elämä yms!”.

(Tyttö 55)

Sähköistä saippausta käsitellään erillisenä kiusaamisen ilmenemismuotona eikä sitä ole vielä liitetty osaksi perinteistä jaottelutapaa. Näkymättömän luonteensa vuoksi se voitaisiin liittää osaksi hiljaista kiusaamista, sillä sitä ei toteuteta näkyvästi. Yleensä saippauksessa käytettävät viestit ja kommentit tavoittavat kiusatun henkilökohtaisesti. On tietysti olemassa tapauksia, joissa kiusaaja haluaa osakseen suuren yleisön huomion esimerkiksi internetin yhteisösivustoilla. Erilaisten viestien ja kommenttien kautta on helppo kirjoittaa asioita, joita ei kasvokkain edes kehdata sanoa. Kiusaajat eivät välttämättä ymmärrä, että heidän toiminnastaan jää aina pysyvä todiste.

Kiusatun asema saippauksen kohteena on hankala, sillä se tavoittaa yksilön missä vain. Sanalliselta kiusaamiselta on mahdollista suojautua sulkemalla korvat tai lähtemällä tilanteesta pois. Kännykkä on myös mahdollista sulkea, mutta se täytyy kuitenkin jossain vaiheessa avata. Internetin yhteisöt taas ovat kokoajan aktiivisia. Ainoa mahdollisuus kiusaamisen päättämiseen on poistaa omat sivut kokonaan.

Kiusaamisen ilmeneminen sähköisin keinoin ei herätä hämmästyksiä, koska nykypäivän nuoruus linkittyy vahvasti sosiaalisen median maailmaan. Yhteisösivustot tarjoavat mahdollisuuden kokeilla erilaisia rooleja tai tuoda itsestään esiin vain ne puolet, joita tahdotaan erityisesti painottaa. Usein sivustoille ladattavat kuvat ovat muokattuja ja harkiten valittuja. Omilla kuvilla haetaan positiivista palautetta muilta, mutta usein jätetään huomiotta, että palaute voi olla myös negatiivista. Aikuisille internet ympäristönä voi olla vielä tuntematon, jonka vuoksi sähköiseen saippaukseen on vaikeaa puuttua.

Kirjoitusten perusteella sähköinen saippaus näyttää olevan varmin tapa ulottaa kiusaaminen myös vapaa-ajalle. Sähköinen saippaus ja erityisesti nettikiusaaminen on saanut mediassa huomiota ja herättänyt ajankohtaista keskustelua. Sen yleistymisestä on puhuttu jo jonkin aikaa ja tämän vuoksi nettikiusaamisen uskoisi nousevan vahvasti esiin nuorten kirjoituksista. Näin ei kuitenkaan ole.

13.7 Sukupuolinen häirintä osa koulukiusaamista

Sukupuolisen häirinnän kokemuksista kirjoittaa 6 % (n=6) kiusatuista nuorista. On mahdollista etteivät kaikki nuoret tunnista tätä yhdeksi kiusaamisen ilmenemismuodoksi tai koe tekoa loukkaavana. Kirjoituksissa sukupuolinen häirintä esiintyy esimerkiksi epäasiallisena kosketteluna ja sukupuoleen liittyvänä nimittelynä sekä ärsyttämisenä. Ärsyttäminen tapahtuu yleensä ihastuksista tai seurustelukumppanista naljailemalla (ks. Tallavaara 2002), tämä on yleistä etenkin poikien keskuudessa. Useimmiten sukupuoleen liittyvä nimittely koettiin sanalliseksi kiusaamiseksi nuorten kirjoituksissa, tästä syystä ilmiötä käsiteltiin sanallisen kiusaamisen yhteydessä.

Sukupuolista häirintää kokeneet kirjoittajat ovat pääsääntöisesti tyttöjä (vrt. Peura 2009) ja tapahtumat ovat saaneet alkunsa koulussa. Huomionarvoista on, että sukupuolisesta häirinnästä kertovat kirjoitukset ovat muodostaneet pitkiä viestiketjuja. Asia puhuttaa nuoria kirjoittajia ja vastausviesteissä kerrotaan samankaltaisista kokemuksista.

”...Pojat melkei joka päivä kähmii niitä ja muuta. Pervot pyytää tanssia ja lintasin kaikila tanssi liikka tunneilta nitten takii. Pidän super isoa paitaa. Joskus joku työn oman kätensä sinne ja puristi jotai...”

(Tyttö 5)

”mua haukutaan sen takii et mul on tyttöystävä. no mitä mä sille voin jos pidän jostakusta”.

(Poika 3)

*”Mua kiusataan eri tavoill jos mulla on ollu kouluss hame nii sitä ale-
taan heti nostamaan ylös ja mua kiusataan ku mull on hokkarit (oon tyt-
tö)... ”.*

(Tyttö 13)

*”oon 16vuotias poika murrosikä mennyt jo ohi... mutta mun penis on
noin 5cmn pitkä ja en saa sitä stondikseen mua kiusataan siitä :(
apua?”.*

(Poika 1)

Media on avannut nuorille portin varhaisempaan aikuisuuteen (vrt. Modinos & Suoni-
nen 2003), tämä voi johtua esimerkiksi mainosten sallivuudesta ja seksualisoitumises-
ta. Median luomien kuvien pohjalta rakennetaan identiteettiä ja muokataan käyttäyty-
mistä. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että omaa seksuaalisuutta korostetaan pu-
keutumisen ja käyttäytymisen kautta. Toisen yksilön koskemattomuuden henkilökoh-
tainen raja on madaltunut. Ulkonäöstä huomauttelu ja fyysinen koskettelu voidaan
kokea nuorten keskuudessa normaaliksi. Näiden asioiden muodostuminen arkipäiväi-
seksi käyttäytymiseksi voi joissakin yksilöissä herättää kokemuksia sukupuolisesta
häirinnästä, vaikka nuoret eivät sitä itse tällä nimityksellä kutsukaan.

Arkipäiväistymisen johdosta sukupuolinen häirintä ilmenee nykyään enimmäkseen
koulumaailmassa (ks. Tallavaara 2002), siksi se liitetään osaksi koulukiusaamista.
Sukupuolista häirintää pitäisi kuitenkin tarkastella omana ilmiönään sen arkaluontoi-
suuden ja seksuaalipainotteisen ilmenemisen myötä. Koulukiusaamiseen liitettäessä se
ei saa osakseen tarpeellista huomiota ja hukkuu osittain suuren ”koulukiusaaminen”
käsitteen alle. Tämä vaikeuttaa osaltaan sukupuolisen häirinnän ennaltaehkäisyä.

Sukupuolinen häirintä voi poikien toteuttamana nousta esiin siksi, että pojat saattavat
tällaisin keinoin korostaa omaa maskuliinisuuttaan. Tytöt voivat myös omalla pukeu-
tumisellaan tai käytöksellään provosoida ja korostaa liialti omaa seksuaalisuuttaan. On
kuitenkin vaikea käsittää kuinka tällaisten seikkojen kuvitellaan oikeuttavan toiseen
yksilöön kajoamisen. Molempien sukupuolien kohdalla ikävaiheelle tyypillistä on
kiinnostus toisesta sukupuolesta. Sukupuolinen häirintä liitetään usein myös osaksi

tyttöjen ja poikien välistä välien selvittelyä (esim. Aaltonen 2006), jolla voidaan myös tavoitella oman aseman parantamista vertaisryhmässä.

Sukupuolinen häirintä on arka aihe kiusatulle. Häirinnästä kertominen voi olla vaikeaa nuorelle, sillä sukupuoli-identiteetti ja käsitys omasta kehosta eivät ole vielä täysin kehittyneet. Kertomista voidaan hävetä ja nuori saattaa syyttää tapahtumista itseään. Tämä on havaittavissa kirjoituksista, sillä esimerkiksi häirinnän kohteeksi joutuneet tytöt yrittävät peittää omaa kehoaan vaatetuksella. Nuoret voivat kokea, että omassa kehossa tapahtuneet muutokset aiheuttavat fyysisen koskettelun ja siitä huomauttelun.

13.8 Kiusaamista koetaan koulumaailmassa

Nuorten kirjoituksissa kiusaamisen kokemukset kytkeytyvät vahvasti koulumaailmaan. Perinteinen koulukiusaaminen nousee suurimmaksi kiusaamisesta puhuttavaksi asiaksi (ks. esim. Hamarus 2008) ja se näyttää vakiinnuttaneen paikkansa yhteiskunnassa. Kiusaamista kokeneista kirjoittajista 70 % (n=65) kertoi kiusaamisen tapahtuvan kouluympäristössä. Koulukiusaaminen sisältää kaikki kiusaamisen ilmenemismuodot, eikä se itsessään ole tapa kiusata. Kaikki kiusaamisen ilmenemismuodot ovat näkyvissä myös nuorten koulukiusaamista koskevissa kirjoituksissa. Kirjoitusten perusteella koulukiusaamista esiintyy usein silloin, kun opettaja ei ole näköpiirissä (vrt. Peura ym. 2009), esimerkiksi välitunnit ja oppituntien alut ovat otollisinta aikaa kiusaamiselle.

”Mua kiusaa suurin osa meidän luokan pojista yleensä aamuisin ennen tunnin alkamista kun ope ei ole luokassa....”

(Poika 8)

”...Muutaman viikon päästä mua päin heitettiin meien luokan pojan cappi. Lähdin jahtaamaan sitä poikaa, joka heitti mua päin sen toisen pojan capin. Kun se capin omistama poika huomasi, että minulla oli hänen cappinsa, hän tuli kovaa vauhtia mua päin, ja potkaisi suoraan mua mahaan. Ihme kyllä, mahaan ei sattunut yhtään, mutta kylkeen koski mielettömästi. sitten aloin ääneti itkemään, ja heti, kun käänsin selkäni meien luokan ärsyttävämmälle pojalle, hän huusi mulle TAAS: ”Toinen ovi” Mutta kun käännyn häneen päin, hän sanoikin vaisusti: ”Ai, sä it-

ket” ja meni ulos ovesta. Se on jatkunut ylä-asteelle, ja meien varaopettaja ei puutu mitenkään mun kiusaamiseen. Miten törkeä se voi olla! Antaa muiden kiusata toista!...”.

(Tyttö 1)

”henna kertoi eräänä päivänä ollessamme nuorisotoimen kokouksessa puhumassa kunnan valtuuston kanssa että koululle tulisi koulu kuraattori. Henna aloitti keskustelun miten törkeää se olisi kertoi oman tarinan. häntä on syrjitty ala-asteelta asti.syljetty päälle... jne Ja mikä pahinta opettajat eivät ole puuttunut asiaan ja Kiusaaminen jatkui eikä Hennalla ollut ketään kenen kanssa puhua. Nyt sama henkilö on hänen luokallaan ja kääntänyt kaikki häntä vastaan. meidän luokka on aloittanut kamppailun saada henna meidän luokalle.”.

(Tyttö 9)

Koulukiusaaminen on ryhmäilmiö jota ryhmän jäsenet pitävät yllä eivätkä aina edes tiedosta sitä. Ryhmäilmiön merkittävyttä lisää luokkayhteisöjen pysyvyys varsinkin alakoulussa. Puhuttaessa luokkayhteisöstä on kyse ryhmästä (ks. Saarikoski 2006), joka ylläpitää erilaisia arvoja ja rooleja esimerkiksi kiusaamistilanteessa. Samojen luokkakavereiden kanssa voidaan viettää useita vuosia. Yksilöt eivät halua jäädä vertaisryhmän ulkopuolelle, tästä syystä kiusaajan vastustaminen koetaan vaaralliseksi. Nuoret eivät tiedosta, että kiusaamisen sivusta seuraaminen on hiljaista hyväksyntää (esim. Höistad 2003), tämä edesauttaa kiusaamisen jatkumista.

Koulukiusaaminen voi olla kiusatulle erittäin rankkaa. Aamuisin on aina lähdettävä kouluun ja kohdattava pelkonsa. Jatkuva varuillaanolo koulussa sekä koulumatkalla on riski terveen itsetunnon rakentumiselle (vrt. Salmivalli 1998), jonka seuraukset vaikuttavat varmasti tulevaisuudessa yksilön käyttäytymiseen ja muihin ihmisiin suhtautumiseen. Erityisen pahaa jälkeä saa aikaan nuoren kokemus siitä, että kukaan ei välitä tai kiusaamisen luokittelu leikiksi.

Nuoret viettävät suurimman osan päivästä koulussa joten on selvää, että kiusaamisen kokemukset tapahtuvat tässä ympäristössä. Nuorelle tärkeät sosiaaliset suhteet saavat alkunsa koulumaailmasta. Näitä ystävyyssuhteita pidetään yllä myös vapaa-

ajalla. Harrastuksissa, tapahtumissa ja muissa vapaa-ajanvietto paikoissa liikkuvat samat nuoret, kuin koulun käytävillä. Nykypäivänä ei olla pelkästään puhelimien käytön varassa (ks. Peräkylä ym. 2010), vaan yhteyttä ystäviin voidaan pitää internetin välityksellä. Kotoa ei tarvitse lähteä mihinkään vaan jatkuva yhteys ystäviin säilyy tietokoneruudun välityksellä. Tämä yhteys mahdollistaa myös ei halutun seuran, kuten esimerkiksi kiusaajan läsnäolon. Ne nuoret, jotka eivät kykene vapaa-ajalla pitämään yhteyttä koulussa hankittuihin kavereihin putoavat usein kaveripiirin ulkopuolelle ja altistuvat myös tätä kautta kiusaamiselle.

13.9 Koulukiusaaminen ulottuu vapaa-ajalle

Nuorten kirjoituksissa 14 % (n=9) koulukiusaaminen ulottuu vapaa-ajalle. Koulukiusaaminen ei ole sidoksissa pelkästään kouluympäristöön vaan se näyttää jatkuvan kouluajan jälkeen. Vapaa-ajalla tapahtuva kiusaaminen liitetään osaksi koulukiusaamista kun kiusaaja(t) ovat tuttuja koulumaailmasta (ks. esim. Hamarus 2006). Nuorten kirjoituksissa vapaa-ajalle ulottuva koulukiusaaminen tapahtuu harrastuksissa, illanvietoissa sekä sähköisenä saippauksena.

”Olin eilen diskossa, siel oli meijjä luokkalaisii poikii ne kiusas mua siel tuli tönii ja tälle , mää en ymmär miks ne koko aja kiusaa mua eiks ne vois ketää muut kiusat mikä teijä mielest se syy olis tai millee saan lopettamaan ne kiusaamast ..”.

(Tyttö 21)

”...Mua kiusataan aina joskus esim silleen, kun pelaan jääkiekkoa niin kysytään ”tuukko huomena peliin”, sanon että juu, niin sit tulee kommenttia: ”Älä tuu vitun läski paska” tyyliin. Joo, yhtä mun luokkalaista kiusataan fyysisesti paljon enempi kun mua, mutta sekään ei enää välitä...”.

(Poika 16)

Koulukiusaamisen ulottuminen vapaa-ajalle vie kiusaamisen yhä henkilökohtaisemmalle alueelle. Usein ajatellaan, että kotona saa hengähtää, mutta yksilö ei ole enää turvassa kotonakaan. Perinteisestä koulukiusaamisesta puhuttaessa nuorella on mah-

dollisuus olla oma itsensä harrastustoiminnan tai muun vapaa-ajan vieton parissa. On vaikea kuvitella tilannetta, jossa kiusaaja saapuu näihinkin paikkoihin. Vielä pahemmaksi tilanne muodostuu, jos kiusaaminen alkaa paikoissa, joissa yksilö on siihen asti tuntenut itsensä normaaliksi ja hyväksytyksi.

Nuoret kokevat koulukiusaamisen merkittävämmäksi kuin vapaa-ajalla tapahtuvan kiusaamisen. Tämä voi johtua siitä, että vain vapaa-ajalla tapahtuvista kiusaamistilanteista on helppo lähteä pois tai olla viettämättä aikaa kiusaavien yksilöiden kanssa.

13.10 Kiusaaminen kohdentuu ulkonäköön

Nuorten kirjoituksissa 46 % (n=43) koettiin kiusaamisen kohdentuvan ulkonäköön ja pukeutumiseen. Ulkonäön merkitys on nuorten parissa kasvanut viime vuosien saatossa merkityksellisesti (esim. Harjunen 2002). Mainonta on osaltaan vaikuttanut nykypäivän nuorisokulttuuriin, jossa ulkonäkö ja pukeutuminen korostuvat. Erilaiset yhteisösvuorot ruokkivat osaltaan ulkonäköpainotteista kulttuuria. Tätä ilmiötä käsiteltiin aiemmin esimerkiksi sukupuolisen häirinnän yhteydessä. Valtavirrasta poikkeava yksilö voi joutua kiusaamisen kohteeksi merkkivaatteiden tai asusteiden puuttuessa. Toisaalta kiusaamiseen voi riittää väärän väriset vaatteet.

Nuorten kirjoituksista ilmeni, ettei näytä löytyvän syytä tai ominaisuutta, joka suojaisi kiusaamiselta. Lihavuus ja laihuus sekä kauneus ja rumuus voivat olla yhtäläillä kiusaamisen syitä. Kiusaamisen syy voidaan keksiä, ellei syytä löydetä yksilön ominaisuuksista (vrt. Höistad 2003). Syyn keksiminen on yleistä tapauksissa, joissa kiusaaja haluaa nostaa omaa asemaansa ryhmässä. Perinteisestä käsityksestä poiketen kiusaajat ovat yleensä sosiaalisesti lahjakkaita ja omaavat hyvän havaintokyvyn (ks. Wuokko 2008), tästä syystä kiusaajat pystyvät tarttumaan kiusatun heikkouksiin.

” Okei.kerron nytten minkä näkönen olen: 158 cm pitkä.38kg.pitkät hiukset(blondi).ei yhtään finnejä.rinnat sen koko set että erottaa paidasta hyvin.käytän meikkiä.Olenko ruma?? minua on kisattu tiitä että olen ruma aj siksi minulla ei ole paljoo kavereita”.

(Tyttö 7)

”Minulle sanottiin ala-asteella monesti että minua alettaisiin kiusaamaan ulkonäöstäni, koska heidän mielestään olen todella sievä ja ihan okei muodotkin. En oikein osannut ymmärtää asiaa, mutta myöhemmin se tapahtui. Pojat hakivat huomiotani ilkeilyllä ja kiusaamisella, tytöt olivat kateellisia. Onneks oli tosi ystäviä jotka eivät olleet ystäviäni ulkonäköni takia. Onneksi pääsin pois peruskoulusta. Pitäisikö olla ruma mieluummin kuin kaunis?”.

(Tyttö 45)

Kirjoitusten perusteella yleisin ulkonäköön liittyvä kiusaamiselle altistava tekijä on ylipaino, joka kulminoituu läskiksi nimittelyksi 21 % (n=9) kirjoituksissa. Lihavuus muodostuu yleensä ominaisuudeksi, jota pelätään ja kartetaan (ks. Harjunen 2002), koska läskin leima jää usein pysyväksi. Lihavuuden pelko ilmenee myös nuorten kirjoituksissa, joissa kysellään muiden mielipidettä omasta painosta. Laihat ja alipainoiset yksilöt voivat kuitenkin joutua yhtäläillä kiusaamisen kohteeksi. Myös tämä asia puhutti nuoria kirjoittajia.

”Mä oon 168 cm ja mä painan n. 50 kg, oonko mä ylipainonen, pitäsköhän mun laihuttaa, auttakaa!!;(".

(Tyttö 2)

”Moi mä oon yks poika sitten mä ihmettelin kun mä menin ekalle luokalle ku mua haukuttiin läskis ja lihapullaks ja sit mua haukuttiin koska mä pelkään pimeetä onks siin muka jotain nolo häh? Mun isä on yrittäny viidesti itsemurhaa koska se on kans ihan sika läski sit mun äiti on semmonen porsas ettei oo ennen nähty mä todella häpeen niitä.”.

(Poika 5)

”Saatatte jo arvata mikä olen, olen lihava. Olen 11 v tyttö ja painan 70 kg ja oon vasta jotain 150. Yritän laihduttaa ja laittaa rasvaa joka poistaa näppylöitä koska mua haukutaan läskiksi...”.

(Tyttö 41)

”Mua välillä kuisataan sen takia kun olen muka ”alipainoinen” ! Jotkut pojat aina sanoo et sähän lennät tuulen mukana! Onks muka 40 kiloo 6lk laiselta vähä?”.

(Tyttö 29)

Kiusaaminen ylipainosta edesauttaa epärealistisen kehonkuvan muodostumista, sillä lihavuuden vuoksi kiusaamisen kohteeksi joutuneet yksilöt eivät välttämättä ole ylipainoisia. Ylipainoisuus ei kuitenkaan koskaan oikeuta toisen haukkumista läskiksi. Läskiksi haukkuminen voi aiheuttaa kiusatulle huonommuuden kokemuksen. Usein ylipainoiset yksilöt välttävät tilanteita, jotka koetaan ahdistaviksi juuri ylipainon vuoksi. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi uimahallikäynnit tai liikuntatunnit. Ylipainoisen yksilön elämästä voi pahimmillaan kiusaamisen vuoksi muodostua eristäytynyttä. Läskiksi haukkuminen voi olla kiusaajalle keino, jonka tiedetään varmasti satuttavan. Se kohdistuu yksilön henkilökohtaiseen ominaisuuteen, joka varmasti mietityttää myös yksilöä itseään.

13.11 Rastinen kiusaaminen erityisen loukkaavaa

Ulkomaalaistaustan vuoksi kiusattuja nuoria oli kirjoituksista 8 % (n=7). Kirjoituksissa rasistinen kiusaaminen ilmenee pääsääntöisesti sanallisena ja hiljaisena kiusaamisena. Ulkomaalaistaustasta ja rasistisesta kiusaamisesta kertovien kirjoittajien kokemukset käsittelevät erilaisuuden tunnetta yksityiskohtaisesti. Erilaisuuden tunne ei muodostu pelkästään yksilön ulkonäöllisistä seikoista vaan siihen vaikuttaa myös kulttuuri. Juuri tämän vuoksi rasistinen kiusaaminen tuntuu erityisen pahalta. Yksilö voi kokea, että kiusaaminen ei kosketa pelkästään häntä vaan syrjiminen kohdistuu esimerkiksi kaikkiin saman rodun edustajiin. Tätä kautta hyväksymättä jäävät myös yksilön perhe ja läheiset. Nämä ominaisuudet ovat perittyjä, eikä yksilö pysty näihin vaikuttamaan tai niitä muuttamaan. Muutos tulisikin tapahtua kanssaihmisissä. On muistettava, että kiusaamisesta puhuttaessa rasistiset nimitykset voivat olla tekosyynä kiusaamisen, kuten mitkä tahansa kiusaamisen syyt (vrt. Höistad 2003).

”Olen itse 15.v tyttö joka on tummaihoisen tai sellanen kaakaon ruskee jos nyt noin voi sanoa. Nii kun olin ala-asteella, minua kiusattiin neekeriksi ja,että mulla on iso nenä. Enää ei niin paljoo ja en ole ajatellut eri-

laisuuttani kovinkaan paljoa. Mutta silti jotkut joskus on huudellu että ”me takas sinne vitun kiinaan!” Sitten tulee ajateltua, että voi hitsi! Vaikka olen asunut melkein koko ikäni täällä suomessa ja kaikki kaverini on vaaleaihoisia tunsin itseni samanlaiseksi, mutta sitten kun joku sanoo noin tulee sellanen olo, että mitä olen oikeen ajatellut en mä kuulu tänne. Sit joskus joku poika kattoo mua, ajattelen että onkohan se kiinnostunut mutta sitten että jaa olen niin oudon näköinen että se ei voi olla katto-matta...”.

(Tyttö 6)

”minä ola hyvin ruma ja paksu kaikki kiusata mua koska tulla venäjältä. =(mun varmaa pitäis vetää niiin könii oon 14v ja mä oon jäänä luokale.”.

(Poika 14)

Hyväksyntä ja suvaitsevaisuus ulkomaalaistaustaisia kohtaan ovat kasvaneet vuosien saatossa. Osaltaan tämä johtuu siitä, että yhä useammalla yksilöllä on sosiaalisessa verkostossaan myös ulkomaalaistaustaisia tuttavuuksia ja ystäviä. Omakohtaiset kokemukset ovat nousseet merkittävämmiksi median luomien kuvien ja huhupuheiden sijaan. Näiden seikkojen johdosta ei enää tarvitse pelätä tuntematonta. Juuri tuntemattomuudesta johtuva pelko on usein suurin syy rasistiseen käyttäytymiseen. Nykyään erilaisuutta pidetään ennemmin rikkautena. Lisäksi ymmärretään, että erilaiset kulttuurit sisältävät myös erilaisia yksilöitä. Tämän vuoksi liian tiukkarajaiset yleistyksiset ovat menettäneet uskottavuuttaan.

Ajatus erilaisuuden rikkaudesta on kasvanut, mutta se ei silti ole poistanut rasismia kokonaan. Osaltaan tähän vaikuttavat vanhempien asenne ja mielipide, jotka voivat myös heijastua nuoren käyttäytymiseen sekä asenteeseen. Kiusaamisen keinona rasistiset nimitykset toimivat samoin kuin muut haukkumasanat. Tällöin esimerkiksi tummaihoisuus muodostuu ominaisuudeksi, jota ryhmä alkaa välttää. Nuoruuden ikävaiheessa muodostunut rasistinen käsitys voi kantaa jopa läpi elämän. Käsityksen muuttuminen edellyttää päinvastaista positiivista kokemusta, joka avaa yksilön silmät mahdollistaen muutoksen.

Ulkomaalaistaustasta syntyvä erilaisuuden kokemus on vahva, sillä se aiheuttaa yksilölle tunteen, ettei hän kuulu osaksi vertaisryhmää ja kokee tätä kautta jäävänsä myös yhteiskunnan ulkopuolelle. Tästä voi aiheutua kokemus, että yksilö alkaa pitää ulkomaalaistaustaansa kaikkien negatiivisten asioiden taustalla olevan syynä. Näin voi käydä esimerkiksi silloin kun nuorta ei valita tukioppilaaksi, haluamaansa kesätyöpaikkaan tai koulunäytelmän pääosaan. Rasistinen kiusaaminen voi herättää suurta pelkoa ja aiheuttaa yksilölle esimerkiksi ahdistusta liikkua julkisilla paikoilla.

13.12 Kiusaamisen kokemuksista vaietaan

Nuorten kirjoituksista 79 % (n=73) on sellaisia, joissa kiusaamisen kokemuksista ei ole kerrottu eteenpäin tai kertominen on jätetty kokonaan mainitsematta. Suurin osa nuorista kirjoittajista vaikenee kokemuksistaan. Monet jäävät ongelmansa kanssa yksin uskaltamatta kertoa siitä muualla kuin keskusteluryhmässä.

”Olen 14 vuotias poika ja minua kiusatan koska minä tulla Romaniasta, puhun hyvin suommea minulla ei olla aksenttia, kun olni 12 vuotias kiusaaminen alkoi ja 13 vuotiaaksi se muuttui fyysiseksi en ole uskaltanut kerto kelekkä ku minu pelota.”.

(Poika 15)

*”...viime viikollakin pää laitettiin vessa pönttöön en ole vielä uskaltanut kerto mun isä ja äiti koska ne pojat sanoo että tappa mut jos ker-
ron.minä vaan haluan oppia rauhassa ala asteen loppuun j amitäköhän
käy kun alkaaa ylä aste :(taas uusii ihmisiä alkaa kiusaa. voitteko no-
peasti antaa neuvon. nytkin pitäisi olla koulussa mut en uskalla...”.*

(Poika 9)

Kiusaamisesta kertominen on elintärkeää sen loppumiselle, mutta kynnys kertoa kiusaamisesta on usein liian korkea. Vertaisryhmän ylläpitämät epäviralliset säännöt viestittävät yksilöille, ettei kiusaamisesta kertominen ole sallittua (esim. Hamarus 2008). Kiusaamisesta kertominen on yhä vaikeampaa tilanteen edetessä (ks. Salmivalli 2010) ja tämän kautta syntynyt turvattomuus voi johtaa yksilön vetäytymiseen. Kiusattu voi

myös alkaa uskoa kiusaamisen johtuvan hänestä itsestään sekä kokea kiusaamisen oikeutettuna.

Kertomatta jättämisen taustalla voi olla pelko siitä, että kiusattua ei oteta tosissaan ja tapahtuma sivutetaan leikkinä. Kiusaamisen vähättelevä kerran voi johtaa asiasta vaikenemiseen jatkossa. Vähättelevä saa myös kiusatun kyseenalaistamaan kokemustaan ja pohtimaan onko teko sittenkin oikeutettu. Uhkailu ja kiristäminen ovat myös yleisiä syitä, jonka vuoksi tapahtumista vaietaan. Tämä kertoo vallan siirtyneen kiusaajalle ja uhkailu otetaan todesta. Kertomatta jättämisen syynä saattaa olla myös pelko tilanteen pahentumisesta siihen puututtaessa tai ettei kertomisen uskota auttavan ollenkaan. Usein näiden syiden taustalta löytyy aikaisempia kokemuksia kiusaamisesta.

Luottamuksellisen suhteen puuttuminen on yksi syy kertomattomuudelle. Juuri luottamuksellisen suhteen rakentamisen vaikeuteen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota. Joillekin yksilöille sosiaalisten suhteiden muodostaminen on luonnostaan vaikeaa. Erityisesti koulumaailmassa tilanteiden hektisyys saa aikaan sen, ettei opettajan kanssa jää kertomiseen tarvittavaa kahdenkeskistä aikaa (ks. esim. Salmivalli 2010.) Suuret ryhmäkoot vaikeuttavat opettajaan tutustumista tätä kautta myös opettajan luotettavuus kärsii. Luottamuksellisten suhteiden syntymisen esteenä voi olla aiempien tärkeiden suhteiden katkeaminen tai kokemus petetyksi tulemisesta, esimerkiksi vanhempien tai ystävien toimesta.

Nuorista kirjoittajista suurin osa ei ole kertonut kiusaamisesta missään muualla kuin Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmässä. Tämä kertoo siitä, että asiasta ei kuitenkaan vaieta täysin vaan pahaa oloa halutaan purkaa vertaisryhmän kesken edes josakin tilassa. Vertaisten kommentit ovat tärkeitä, mutta aikuisen läsnäololle näyttää olevan suuri tarve. Nuortennetissä toimii myös vapaaehtoisia verkk@reita, joiden tehtävänä on tukea nuoria kirjoittajia. Verkk@reiden vastauksia ei kuitenkaan osunut aineistomme kohdalle kuin muutama. Tällaisten tukihenkilöiden läsnäolo keskusteluryhmässä on erityisen tärkeää.

13.13 Kerrottaessa kohteena koulun henkilökunta

Kiusaamista kokeneista kirjoittajista 21 % (n=20) mainitsee kertoneensa asiasta jollekin. Useimmiten kokemuksista on kerrottu koulun henkilökunnan jäsenille 60 % (n=12) kirjoituksista. Kiusaamisesta vanhemmille on kertonut 30 % (n=6) nuorista ja 10 % (n=2) on avautunut ystäville.

”No. Minua on kiusattu yli vuoden koulussa: pesäpallotissi, läski, 5 pennin katuhuora, kantelija, matkija, skidi, Olen jutellut open, reksin, terkkarin, äitin ja isän ja jopa kiusaajien vanhempien kanssa! Kaikki on yrittänyt mutta muutosta ei ole tullut...”.

(Tyttö 55)

”Mun luokkalaiset kiusaa mua, koska harrastan partiota. Meidän luokalla kyl yks toinenkin harrastaa partioo (mun bestis) ja itse asiassa meitä molempii kiusataan, mut yritän olla välittämättä, mut se on tooooooosi vaikeet! Oon kertonut siit äidille, mut en opelle en halua, enkä halua, et se puuttuu siihen ,mut se harmittaa ja ärsyttää mua, kosk mun mielest partio on tooooooosi hyvä ja kiva harrastus ja oon myös ylpee, et oon partios!”.

(Tyttö 4)

Kirjoituksista ilmenee, että opettajia tai koulun henkilökuntaa pidetään tahona, jolla uskotaan olevan parhaat mahdolliset keinot päättää kiusaaminen. Kertominen juuri näille tahoille voi johtua siitä, että kirjoituksissa kiusaaminen tapahtui pääsääntöisesti koulumaailmassa. Voidaan kuitenkin olettaa, että asiasta on kerrottu ensin ystävälle, jos yksilöllä on sellainen. Ystäviä pidetään luotettavina tahoina (ks. Peräkylä ym. 2010) ja kertominen juuri vertaisryhmän jäsenelle on merkityksellistä. Ystävän mielihope koetaan tärkeäksi ja samalla yksilö pystyy jakamaan omaa taakkansa. Ystävien mahdollisuudet kiusaamisen loppumiselle kuitenkin tiedostetaan olevan rajallisia. Vanhempien asema kiusaamistilanteessa on hankala, sillä varsinaisia keinoja vedota kiusaajaan on varsin vähän. Kertominen vanhemmille on kuitenkin tärkeää, jotta koulun tona pystytään tukemaan ja kuuntelemaan nuorta sekä toimimaan yhteistyölinkkinä nuoren ja koulun välillä.

13.14 Kertomisella ei yleensä vaikutusta

Kiusaamisesta kertoneista kirjoittajista 70 % (n=14) mainitsee, ettei kertominen ole auttanut. Ainoastaan yksi kirjoittaja mainitsee kertomisen auttaneen ja kiusaamisen loppuneen kokonaan. Kirjoituksista ilmenee, että kiusaaminen on jatkunut edelleen tai se on pahentunut. Joissakin tapauksissa kertominen on auttanut hetkellisesti, mutta se on palannut pian lähtötilanteeseen.

”...olen kertonut asiasta jo melko monillee mutta mikään ei näytä vaikuttavan eli mikä avuksi????=(”.

(Määrittelemätön 2)

”...yks kaveri on mun puolel ja ku kerroin opelle niin asia kääntyi mua vastaa ja nyt oon kotiaarestissa.”.

(Tyttö 13)

”Mua kiusataaa en voi sille mitää jaaa....kaikkki haukkuu mua adhd:ksi mitä teeen?kerrroin opettajallle hän ei välitä kun on sijainen”.

(Määrittelemätön 12)

Syynä kertomisen auttamattomuuteen voidaan nähdä se, että vieläkään ei ole löydetty sellaista keinoa, jolla pystyttäisiin puuttumaan kiusaamiseen mahdollisimman tehokkaasti. Sinänsä ajatus yhden ”parannuskeinon” keksimisestä on hieno, mutta käytännössä kiusaaminen voi päättyä ainoastaan siinä tapauksessa, että yksikään yksilö ei hyväksy kiusaamista.

Kertomisen vaikuttamattomuus voi olla syynä siihen, että 14 % (n=13) kirjoittajista kertoo kiusaamisen jatkuneen jo pitkään. Heikko puuttuminen kiusaamiseen mahdollistaa sen jatkumisen. Kirjoituksista ilmenee, että pahimmillaan kiusaamisen kierre on alkanut jo päiväkodissa jatkuen läpi peruskouluvuosien ja siirtyen siitä vielä osaksi toisen asteen koulutusta.

Menin 4,5.v päikkäriin ja heti alkoi kiusaaminen. Siellä oli eräs tyttö alkoi kiusata minua. Hän pyysi minut leikkimökin taakse ja nipisteli käteni

mustelmille. Vanhemmille en uskaltanut kertoa sillä tyttö uhkasi puristaa käteeni ison mustelman. No tuon asian selvittyä siirryin kouluun ja kiusaaminen jatkui, vain kiusaajat vaihtuivat. Sen jälkeen kun minua oli kiusattu päiväkotivuodet mukaan lukien 7 vuotta, meni asia koululautakuntaan ja asia käsiteltiin loppuun. Lopulta kiusaajasta tuli bestikseni. Mutta sekään ei ollut ikuista, sillä välilleme tuli kitkaa ja se oli meidän tarinamme loppu...”.

(Tyttö 16)

”Se jatkuu eikä lopu...”.

(Määrittelemätön 29)

Pitkään jatkunut kiusaaminen kertoo siitä, että kiusaamiseen ei näissä tapauksissa ole kyetty onnistuneesti puuttumaan tai kiusatut ovat pitäneet asian kokonaan omana tietonaan. Kiusaaminen voi loppua, mutta usein se alkaa uudelleen, vaikka kiusaajat vaihtuisivatkin. Tämä voi johtua siitä, että kiusatusta on tullut helppo kohde kiusaajille. Yksilön itsetunto on musertunut ja hän voi olla syrjäänvetäytyvä sekä kykenemätön puolustamaan itseään (vrt. Holmberg-Kalenius 2008). Joissakin tapauksissa yksilö ei jaksakaan puolustaa itseään vaan kokee helpommaksi keinoksi pysyä poissa kiusaajien tieltä.

13.15 Kiusaamisen kauaskantoiset seuraukset

Kiusaamisen kokeneista kirjoittajista 20 % (n=19) kertoo seurauksista, jotka ovat hankaloittaneet yksilön elämää. Näitä seurauksia ovat muun muassa koulunkäynnin vaikeudet, pelko kouluun menemisestä, syömishäiriöt sekä päihteiden käyttö. Nämä ovat muodostuneet näkyviksi asioiksi yksilön elämässä.

”...Arvosanat tippu ja tippu kunnes saavuinkin keskiarvoon alle 7 tai 6. Sain melkein vaan 4,5,6 tai 7. En ikinä saanut 8-> Rupesin juomaan, polttamaan ja käyttämään huumeita jne. (en ole koukussa) Mitä voisin tehdä?”.

(Tyttö 62)

”Mulla on hirveä olo .. Mua kiusataan, enkä edes tiedä syytä, olen alipainoinen, mutta siitä ei huomautelle.. Josnkun muun takia minua haukutaan rumaksi jne.. Moni kiusaajistani on vanhempia kuin minä. (olen 12) mutta sitten on myös sellaisia, jotka ovat monta vuotta nuorempia.. Olen kysynyt äidiltä, voisiko hän vaihtaa kouluani, mutta hän ei kuuntele, sillä en uskalla kertoa hänelle että minua kiusataan. Kaikki menee honosti joka aamu kun herään, olen rättiväsynyt eikä minua koskaan huvita mennä kouluun.. Koulunumerot ja harjoittelu kokeeseen on huonontunut.. En tiedä jaksanko enää kauaa, help!!)=”.

(Tyttö 52)

On vaikea käsittää miten yksilö kokee kiusaamisen, sillä kiusaamisen kokemukset ovat aina henkilökohtaisia ja merkityksellisiä kertojalleen. Siksi ei ole olemassa tietynlaista kaavaa, mitä kiusaamisesta seuraa. Seuraukset ovat hyvin erilaisia ja yksilön reagoititavat vaihtelevat. Seurauksien lisäksi kiusattu joutuu jatkuvasti olemaan varuillaan, eikä tuttu ympäristö enää tunnu turvalliselta. Kiusaaminen aiheuttaa aina jonkinlaisia seurauksia, jotka uhkaavat vakavasti nuoren kehitystä (esim. Salmivalli 2010). Seurauksilta ei välttyä kokonaan edes kiusaamisen esiintyessä pienessä mitta-kaavassa. Kiusaamisesta aiheutuneita seurauksia pystytään kunnolla tutkimaan vasta nuoren siirtyessä aikuisuuteen. On tärkeää kohdistaa huomio yksilön tämän hetkisiin ongelmiin, sillä ne antavat ajankohtaisen kuvan siitä, mitä kiusaaminen aiheuttaa tällä hetkellä nuorelle. Tämä on tärkeää, jotta nuorelle voidaan tarjota juuri oikeanlaista apua ja tukea tilanteessa. Toisille riittää kokemuksista kirjoittaminen keskusteluryhmään, mutta toiset taas voisivat tarvita intensiivisempää apua.

14 POHDINTA

Opinnäytetyötä aloittaessa törmäsimme samaan kysymykseen kuin varmasti moni muukin aihetta aikaisemmin tutkinut: mitä uutta tämä opinnäytetyö antaa? Pelkona oli, että opinnäytetyö hukkuu muiden aihetta käsittelevien teosten ja tutkimusten joukkoon. Tämä opinnäytetyö yhdistää kuitenkin kaksi nuorille ajankohtaista aihetta. Internetin tarjoama keskusteluryhmä ja kiusaamisesta avautuminen juuri tässä tilassa ilmentävät sosiaalisen median tämän hetkistä merkitystä nykynuoruudessa. Tällaiseen tilaan tuotettuja kirjoituksia ja niiden merkityksiä on myös tutkittu harvemmin. Opin-

näytetyön tutkimusmenetelmänä aineiston analyysi osoittautui sopivaksi. Aineiston analyysi mahdollisti nuorten kirjoitusten ja taustalla olevien ilmiöiden sekä asioiden laaja-alaisen pohdinnan.

Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoituksien perusteella voidaan todeta, että kiusaaminen on yhä esille oleva ilmiö. Kiusaaminen ilmiönä ei sinänsä ole muuttunut, mutta se on saanut rinnalleen uusia ilmenemismuotoja. Rasismin ja sukupuolisen häirinnän piirteet ovat esiintyneet nuorten keskuudessa luultavasti jo aikaisemminkin. Nykypäivänä näihin ilmiöihin on kuitenkin alettu kiinnittää huomiota myös erillisinä kiusaamisen ilmenemismuotoina. Nuoret kirjoittavat ilmiöistä kiusaamisena, välttämättä ymmärtämättä taustalla olevaa suurempaa kokonaisuutta. Tästä syystä etenkin aikuisten on tärkeää käsitellä näitä ilmiöitä erillisinä kiusaamisen ilmenemismuotoina. Tämä mahdollistaa tarpeenmukaisen puuttumisen juuri oikeanlaisiin asioihin.

Kiusaaminen esiintyy nuorten kirjoituksissa yleisimmin sanallisesti. Sanallinen kiusaaminen näyttää usein toimivan kiusaamisprosessin aloitusvaiheena ja sitä esiintyy vahvasti etenkin fyysisen kiusaamisen yhteydessä. Nuorten kirjoituksia tarkasteltaessa havaittiinkin, että sanallinen kiusaaminen esiintyy harvoin yksin. Kiusaamisen ilmenemismuodot näyttävät myös kasaantuvan ja yksilöön kohdistuva kiusaaminen ilmenee eri tavoin.

Kiusaaminen kytkeytyy edelleen vahvasti koulumaailmaan, siirtyen tätä kautta myös osaksi nuorten vapaa-aikaa. Koulukiusaamisen yleisyys voi johtua siitä, että nuoret viettävät suuren osan päivästäan kouluympäristössä. Nuorten kirjoituksissa vapaaajalla ilmenevä kiusaaminen on osa koulukiusaamista, sillä kiusaajat ovat tuttuja kouluympäristöstä. Nuorten kirjoituksissa ei ollut yhtään sellaista kiusaamisen kokemusta, jossa kiusaajat eivät olisi olleet tuttuja koulumaailmasta.

Useimmiten nuoret vaikenevat kiusaamisen kokemuksistaan. Hälyttävintä on se, että nuorten kertoessa kokemuksistaan ei kertominen kuitenkaan yleensä auta. Useimmille nuorille ainoana avautumisen paikkana toimi Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmä. Voidaan todeta, että nuoret tarvitsevat erilaisia väyliä kokemuksistaan kertomiseen ja Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmällä näyttää olevan

selvä tilaus. Nuoret kokevat keskusteluryhmän tilana, jossa omista kokemuksista avautuminen tapahtuu turvallisesti anonyymiyden suojassa. Anonyymiyys ja nimimerkillä esiintyminen takaavat salassa pysymisen, eikä yksilön tarvitse pelätä kertomisen ainakaan pahentavan kiusaamista. Jos kertominen muodostuu yksilölle liian haastavaksi, voidaan jo pelkkä kokemuksista avautuminen nähdä helpottavana. Nuorten kirjoituksia lukiessa on kuitenkin syytä pohtia, olisiko aikuisen konkreettiselle läsnäololle tarvetta. Nuoret saavat kyllä neuvoja ja palautetta yhteisön jäseniltä, mutta osa kirjoittajista näyttää kaipaavan aikuisen apua ja näkemystä. Sillä jotkin kiusaamisen kokemukset kertovat vakavaksi muodostuneista tilanteista, joista nuoret eivät itse löydä ulospääsyä edes vertaisryhmän avustuksella.

Nykypäivänä on myös paljon puhuttu yhteisöllisyyden katoamisesta. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan näyttäisi nuorten kirjoitusten perusteella olevan katoamassa, vaan se on siirtymässä sinne, missä nuoret viettävät vapaa-aikaansa. Erityisesti kiusaamisen kohteeksi joutuneille nuorille on tärkeää saada yhteisöllisyyden kokemuksia edes sosiaalisen median mahdollistamissa palveluissa. Hiljainen ja syrjitty yksilökin saa tarvitsemansa hyväksynnän kiusaaminen-keskusteluryhmässä. Yksilö hyväksytään omakohteisien ajatuksien ja näkemysten perusteella, ilman ulkonäkö- ja pukeutumispaineita.

Nuorten kirjoituksista on havaittavissa se, että kiusaaja ei myöskään toimi yksin. Usein kiusaaminen tapahtuu esimerkiksi koko luokan toimesta. Kiusaamisesta puhuttaessa onkin muistettava, että on kyse ryhmäilmiöstä, johon yleensä usea yhteisön jäsen osallistuu. Osallistuminen voi tapahtua myös sivustakatsojan roolissa, mutta kyse on silti hiljaisesta hyväksynnästä. Aikuisen onkin tärkeää ymmärtää kiusaamiseen puuttuessaan, että jokaisella pienellä kiusaamisen vastaisella teolla on suuri merkitys.

Nämä opinnäytetyön tulokset tuottavat lisätietoa nuorten merkityksellisistä kiusaamisen kokemuksista ja keskusteluryhmien tärkeydestä. Näiden asioiden kautta kiusaamisen ennaltaehkäisy helpottuu, sillä huomio osataan kiinnittää oikeisiin asioihin. Opinnäytetyö voi toimia tukena aikaisempien- ja uusien tutkimusten rinnalla. Lisäksi se avaa uudenlaisen mahdollisuuden tarkastella ajankohtaisia kiusaamisen kokemuksia tilassa, joka voi olla vielä aikuisille tuntematon. Opinnäytetyön tilaaja Mannerheimin Lastensuojeluliitto saa perustellun syyn Nuortennetin keskusteluryhmien ja eten-

kin kiusaaminen-keskusteluryhmän olemassaololle. Keskusteluryhmät tarjoavat kirjoittajilleen nuoruuden ikävaiheeseen kuuluvan yhteisöllisyyden ja vertaisryhmään kuulumisen kokemuksen, sillä nuorten keskuudessa nämä eivät aina ole kasvotusten mahdollisia. Opinnäytetyötä voisi jatkaa kiinnittämällä huomio ainoastaan yhteen kiusaamisen ilmenemismuotoon, pureutuen siihen perusteellisemmin. Tekijöissä mielenkiintoa herätti erityisesti sukupuolinen häirintä, jota on yhteiskunnassamme kiusaamisen yhteydessä tutkittu varsin vähän. Tämän opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että kiusaamista on syytä aika-ajoin tutkia uudelleen, sillä se on muuttuva ilmiö. Aiheen uudelleen tutkiminen mahdollistaa kiusaamisilmiön käsittelemisen ajankohtaisesta näkökulmasta. Hyvän vertailukohdan saamiseksi kiusaamista olisi tärkeää tutkia eri näkökulmista. Tämä opinnäytetyö keskittyy nuorten näkökulmaan, mutta aiheen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta voisi olla hyvä tutkia myös aikuisten kokemuksia nuorten parissa esiintyvistä kiusaamisesta. Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoituksiin olisi myös mahdollista palata myöhemmin uudelleen ja tarkastella puhuttavatko samat kiusaamiseen liittyvät asiat edelleen nuoria.

Opinnäytetyöstä saadut tulokset ovat toki tärkeitä, mutta tekijöiden ammatillisen kasvun vuoksi merkittävänä voidaan pitää koko opinnäytetyöprosessia. Teoreettisen viitekehyksen työstäminen on harjaannuttanut kirjoittamistaitoja. Lukuisiin kirjoihin tutustuminen ja niiden lukeminen on harjaannuttanut myös lukutaitoja. Keskeisten asioiden löytäminen tekstistä on nyt huomattavasti helpompaa kuin ennen. Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut pitkäjänteisyyttä ja sitoutumista työhön. On merkittävää huomata, että opinnäytetyö on saatu tähän pisteeseen vaikka opintojen, työelämän ja vapaa-ajan yhdistäminen välillä tuntuikin vaikealta. Tämä opinnäytetyö ei kuitenkaan koskaan olisi syntynyt ilman Nuortennetin kiusaaminen-keskusteluryhmän kirjoittajia. Kiitos tästä työstä kuuluu osaltaan näille nuorille sekä niille ihmisille, jotka ovat joustavuudellaan ja tuellaan tehneet opinnäytetyömme valmistumisen mahdolliseksi.

Lopuksi haluaisimme saattaa myös lukijat miettimään kiusaamista tekijöitäkin askarruttaneiden kysymyksien kautta: miten sinä tekisit kiusaamisen vastaista työtä ja kuinka sinä puuttuisit kiusaamiseen sitä havaitessasi? Kiusaaminen ei esiinny pelkästään nuorten keskuudessa, vaan se voi alkaa jo päiväkodissa ja sitä voi esiintyä vielä työ-

elämässäkin. Kiusaaminen tulee todennäköisesti aina olemaan läsnä työskenneltäessä ihmisten parissa. Tästä syystä onkin erityisen tärkeää pohtia näitä asioita jo etukäteen.

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Aaltonen, Sanna 2006. Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä. Helsinki: Helsinki University Press. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 69.

Arpo, Robert 2005. Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Björkqvist, Kaj; Lagerspetz, Kirsti M.J & Kaukiainen, Ari. Do Girls Manipulate and Boys Fight? Developmental Trends in Regard to Direct and Indirect Aggression. Teoksessa Ari Kaukiainen (toim.) Social Intelligence as a Prerequisite of Indirect Aggression. Some Manifestations and Concomitants of Covert Forms of Aggression. Turun Yliopiston julkaisuja B 257. 117 – 127.

Brunila, Kristiina 2003. Nuoret tietoyhteiskunnan tiellä. Tietoteekki-hankkeen ohjauksella nuorten syrjäytymistä vastaan. Teoksessa Sonja Kangas & Tapio Kuure (toim.) Teknologisoituvuus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes. 52 – 55.

Eskola, Jari 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltoja & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 159 – 183.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hamarus, Päivi 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Harjunen, Hannele 2002. The Construction of an Acceptable Female Body in Finnish Schools. Teoksessa Vappu Sunnari, Jenny Kangasvuo & Mervi Heikkinen (toim.) 2002. Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments. Oulu: Oulu University Press. 81 – 94.

Heinonen, Ulla 2008. Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Pori: Turun yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holmberg-Kalenius, Tina 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.

Höistad, Gunnar 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Jokinen, Brita 2007. Kiusaaja keskellämme. Kokemuksia ja selviytymistarinoita vaikeista ihmissuhteista. Helsinki: WSOY.

Kangas, Sonja & Coogan, Kaisa 2001. Nuoret ja kommunikaatioakrobatia. 16 – 18 – vuotiaiden kännykkä- ja internetkulttuurit. Nuorisotutkimusverkosto ja Elisa Communications.

Kangas, Sonja; Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara 2008. Lasten ja nuorten mediaaailma pähkinäkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö 2008. Lasten ja nuorten mediafoorumi.

Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot. Osallisuus. Mediakasvatus. Helsinki: University Press Palmenia.

Kuure, Tapio (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes.

Lapsen ääni 2009. Raportti lasten netin käytöstä. PDF - dokumentti. <http://www.pelastakaalapset.fi>. Luettu 29.1.2010.

Laukkanen, Marjo 2005. ”Onneks on irc :D”. Nettikeskustelut tyttöjen vuorovaikutus-tilana. Nuorisotutkimus. 23. vuosikerta, 3/2005, 3 – 18.

Luopa, Pauliina, Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka 2008. Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000 – 2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008: 7.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. WWW-sivut. <http://www.mll.fi>. Päivitetty 15.2.2010. Luettu 15.2.2010.

Manninen, Sari 2002. Masculinities, Power Hierarchy, Violence and Social Position in Classroom Community – A Case Study on the Social Relations of a Multicultural Classroom. Teoksessa Vappu Sunnari, Jenny Kangasvuo & Mervi Heikkinen (toim.) 2002. Gendered and Sexualised Violence in Educational Enviroments. Oulu: Oulu University Press. 60 – 80.

Matikainen, Janne 2008. Verkko kasvattajana - Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Mikkonen, Erkkä 2009. Facebookin yhteisöllisyys on pelkkää pintaa. WWW-sivut. <http://yle.fi>. Päivitetty 12.9.2010. Luettu 26.9.2010.

Modinos, Tuija & Suoninen, Annikka, 2003. Tulikärpäset lasipurkissa. Teoksessa Tuija Modinos & Annikka Suoninen (toim.) Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 9 – 16.

Myllyniemi, Sami 2008. MITÄ KUULUU? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät.

Myllyniemi, Sami 2009. TAIDEKOHTIA. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 89. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät.

Mäyrä, Frans 2002. Nettikulttuuri, pelit ja mediakasvatus. Teoksessa Sara Sintonen (toim.) Median sylissä: kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab. 89 – 91.

Niemelä, Kati 2002. Rippikoulu ja Prometheus-leiri aikuistumisriitteinä. Teoksessa Tapio Kuure; Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) 2002. Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen -siirtymävaiheen tarkastelua. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoiain neuvottelukunta, Stakes. 106 – 118.

Nummenmaa, Anna Raija & Virtanen, Jorma 2002. Lapsuuden yhteiskunnallinen ja institutionaalinen olemus. Teoksessa Tapio Kuure; Mika Vuori & Mika Gissler (toim.) 2002. Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen -siirtymävaiheen tarkastelua. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoiain neuvottelukunta, Stakes. 120 – 127.

Peräkylä, Elisa, Liukka, Sami & Laitinen, Pasi 2010. Lastenklirikoiden kummit Ry. Kysely kiusaamisesta - 2010. Eccu Finland Oy.

Peura, Juuso, Pelkonen, Mikko & Kirves, Laura 2009. Miksi kertoisin, kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Pohjola, Kirsi & Johnson, Elina 2009. Lasten mediakulttuuri ja koulu vuoropuheluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Posti, Paula 2010a. Digirakkaus. Lapsen maailma 9/2010, 47.

Posti, Paula 2010b. ” Olen niin ruma” Lapsen maailma 1/2010, 32 – 34.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS –kustannus.

Rantamaa, Paula 2001. Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologia. Tampere: Vastapaino. 49 – 95.

Saarikoski, Helena 2006. Kateus, juoru, kiusaaminen – esseitä henkisestä yhteisöväkivallasta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Gaudeamus.

Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suoninen, Annikki 2003. Tietokone taipuu moneksi – Mutta mihin sitä käytetään? Teoksessa Sonja Kangas & Tapio Kuure (toim.) Teknologisoituva nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes. 56 – 73.

Suoninen, Annikki 2004. Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina median käyttäjinä. Saarijärvi: Jyväskylä yliopisto.

Suoranta, Juha & Lehtimäki, Hanna 2003. Verkostososiaalisuus ja nuoret. Teoksessa Sonja Kangas & Tapio Kuure (toim.) Teknologisoituva nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes. 30 – 38.

Soilamo, Arto 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Sarja - Ser. C Osa – Tom. 249.

Tallavaara, Anu 2002. Irritation – A Glimpse of Gendered Violence. Teoksessa Vappu Sunnari, Jenny Kangasvuo & Mervi Heikkinen (toim.) 2002. Gendered and Sexualised Violence in Educational Enviroments. Oulu: Oulu University Press. 25 – 40.

Tuomi, Ilkka 2005. Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Antti Hautamäki; Tommi Lehtonen; Juha Sihvola; Ilkka Tuomi; Heli Vaaranen & Soile Veijola. Yhteisöllisyyden paluu. Tampere: Gaudeamus. 132 – 162.

Valtavaara, Anna – Liisa 2005. Kiltteydestä kipeät. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Willberg, Ulla 2009. ”Vähän niin kuin isä”. Lapsen maailma 8/2009.

Wuokko, Mirja 2008. Kiusaajan muotokuva. Kiusaaja on älykäs, kiero liero. WWW-sivut. <http://www.city.fi/artikkeli.fi>. Päivitetty 8.6.2010. Luettu 6.8.2010.